

SZÉCHENYI 2020

MINISZTERELNÖKSÉG

DARÁNYI IGNÁC TERV

Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület LEADER HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2014-2020

2016. január

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	7
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása.....	12
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	14
4.1 Helyzetfeltárás.....	14
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	27
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	28
4.4 SWOT	33
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	34
5. Horizontális célok	35
5.1 Esélyegyenlőség.....	35
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	36
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	37
7. A stratégia beavatkozási logikája	37
7.1 A stratégia jövőképe.....	37
7.2 A stratégia célhierarchiája.....	38
8. Cselekvési terv.....	39
8.1 Az intézkedések leírása.....	42
8.2 Együttműködések.....	48
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	56
8.4. Kommunikációs terv	62
8.5. Monitoring és értékelési terv	63
9. Indikatív pénzügyi terv	64
Kiegészítő információk	65
Mellékletek.....	65

Vezetői összefoglaló

A Bihar - Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület 2011.12.02-án alakult, melyet az Irányító Hatóság, mint LEADER Helyi Akciócsoportot 2012.04.01-től ismeri el. Megalakulásunkkor a térség legfőbb problémáira készítettük el stratégiánkat, de emellett célunk volt az is, hogy minél többen megismerjék munkánkat, érdeklődéssel és bizalommal forduljanak hozzánk. Térségünk lakói, civilszervezetei, vállalkozói, önkormányzatai aktívan vegyenek részt az Európai Unió Program megvalósításában. A megalakulásunk óta eltelt négy évben elkezdődött egy folyamat, amit egyrészt szeretnénk folytatni, viszont változik a környezetünk, amire reagálnunk szükséges. Olyan gazdasági, társadalmi, szociális folyamatok mennek végbe szűkebb és tágabb környezetünkben, ami szükségessé teszi új Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítését. A rendelkezésünkre álló csekély forrást célzottabban, tudatosabban kell felhasználnunk annak érdekében, hogy a térség negatív folyamatait lassítani lehessen.

A Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítése során a 2007-2013 időszak tapasztalatait figyelembe véve, újra felmértük a térség erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit, és veszélyeit. Megszólítottuk valamennyi szférát (civil, köz, vállalkozói). Mindezt különböző módszerek segítségével tettük: személyes konzultáció során, fórumokon, kérdőívek segítségével, stb. Mivel a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet szerint működési területünk mindkét járása komplex programmal fejlesztendő járás a tervezés során fokozottan figyeltünk a társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportokra. Az összegyűjtött helyi fejlesztési igények alapján összeállításra került a Helyi Fejlesztési Stratégia Intézkedési Terve, melynek minimális tartalmát, a 1303/2013/EU számú közös stratégiai keret rendelet 33. cikk 1. pontja határozza meg.

A tervezett intézkedések tartalmazzák a problémák leírását, az elérendő célokat és a megvalósítás módját.

A Helyi Fejlesztési Stratégia a szükségletei és elérendő céljai és egyben intézkedései:

1. Vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, energetikai fejlesztések
2. Helyi termékek piaci pozíciójának megerősítése
3. Civil szervezetek megerősítése
4. Közösségi terek létrehozása, fejlesztése
5. Helyi értékek feltárása, bemutatása
6. Tájéérték alapú turisztikai fejlesztések
7. Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

Arra törekszünk, hogy a megfogalmazott helyi adottságokon alapuló, az értékmegőrzésen túl mutató, a helyi tudást és kreativitást magában foglaló fejlesztések legyenek támogathatóak, így reagálva a térség legfontosabb szükségleteire. Továbbra is arra törekszünk, hogy a projektek egymásra épüljenek, kiegészítve egymást hatásuk hatványozódjék.

Minden olyan fejlesztést, amely munkalehetőséget teremt, vagy tart meg támogatni szükséges a munkanélküliségi és elvándorlási mutatók javítása érdekében. A térség mikrovállalkozásainak versenyképessége nagymértékben függ a működési költségeik nagyságától és technológiai

fejlettségüktől, ezért ezeket a fejlesztéseket szintén támogatni kívánjuk. A közelmúltban több kézműves terméket előállító vállalkozás indult térségünkben. Célunk újabb kézműves vállalkozás elindulásának elősegítése, és minél szélesebb körű népszerűsítésük.

Hangsúlyos területe stratégiánknak a turisztika. Cél a helyi szellemi és tárgyi örökség bemutatási színvonalának emelése, egy-egy helyi kulturális, gasztronómiai stb. érték turisztikai terméké fejlesztéséhez való hozzájárulás. Szálláshelyek fejlesztésével, új szolgáltatások megjelenésével, egy-egy település egységes településképe kialakításával nő a térség turisztikai vonzereje, és jelentős gazdasági hatásai vannak. Cél turisztikai termékcsomagok, valamint térségi marketing erősítése. Ezen a területen a vállalkozások mellett az önkormányzatoknak, a helyi civil szervezeteknek és a társadalmi vállalkozásoknak a munkája is kiemelkedő.

A fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok támogatása kiemelt célja stratégiánknak. A térségben a civil szervezetek jelentős közösségformáló szerepet töltenek be, van közöttük olyan, amelyet 1876-ban alakítottak. Tevékenységük az élet számos területét lefedi. Jelentős számban vannak olyan civil szervezetek melynek célkitűzése a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű családok és gyermekek, idősek, illetve fogyatékkal élők, a szociálisan rászorulókat támogatása. A helyi közösségek népességmegtartó, identitást erősítő tevékenységét működéjük segítségével, új közösségi terek létrejöttével, a már meglévő közösségi terek fejlesztésével, valamint a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások támogatásával, eszközellátottságuk javításával segítjük.

A Bihar - Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési terület előzetes elismerése iránti kérelmét a Miniszterelnökség IHF/1186/17/2015 iktatószámom az 5/2014. (II.6.) IH közlemény alapján 2015. szeptember 25.-én jóváhagyta, ami a tervezés jogszabályi háttere. A stratégia megalkotásában a HACS feladata volt a térség szükségleteinek felmérése, melynek érdekében, fórumokat tartottunk, projekt javaslatokat kértünk, folyamatos személyes ügyfélfogadást biztosítottunk, interjúkat készítettünk, kérdőívek segítségével szolgáltattuk meg a térség szereplőit. Ezek alapján kialakítottuk intézkedéseinket. A Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtása során a támogatandó projektek kiválasztása intézkedésspecifikus szempontok alapján történik:

- munkahelyet hoz létre vagy őriz meg,
- új technológia alkalmazása, megújuló erőforrások alkalmazása,
- helyi értékek feltárása, bemutatása, közösségi szerepvállalás,
- hátrányos csoportokat érintő fejlesztések,
- tájértékekre épülő új turisztikai attrakciók.

A Helyi Fejlesztési Stratégia 7. fejezete tartalmazza az egyes intézkedésekhez tartozó célokat, a kiválasztás során az ezekhez a célokhoz leginkább hozzájáruló projektek kerülnek kiválasztásra.

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület székhelye Berettyóújfalu településen jól megközelítő helyen a Kossuth utca 25. sz alatt található. Az iroda a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során jelentkező feladatok elvégzése érdekében valamennyi szükséges eszközzel felszerelt. A munkaszervezet a kapcsolattartás érdekében folyamatos hétköznapi nyitvatartási időben személyes ügyfélfogadást biztosít. Munkaszervezetünk három munkavállalóval működik. Egy munkaszervezet vezetővel, aki három éve látja el feladatát. Közgazdász végzettséggel rendelkezik Európai Unió

szakiránnyal. Az elmúlt években a munkaszervezet irányítása mellett aktívan részt vett a kérelemkezelésben, a HVS felülvizsgálatában, folyamatosan kapcsolatokat épít és tartja a kapcsolatot a vidékfejlesztés más szereplőivel. Két vidékfejlesztési referens közül az egyiknek szintén közgazdász végzettsége van. Szakmai tapasztalata 2005-ig nyúlik vissza. A „**Bihari Eurofalv**” Kht-nál feladata volt a Leader+ program keretében elnyert keretösszeg terhére kiírt helyi pályázat nyertes projektjeinek előkészítése szerződéskötésre, valamint a szerződést kötött kedvezményezettek elszámolásainak ellenőrzése és felterjesztése. Az elmúlt időszakban a kérelemkezelés mellett a munkatervi feladatok összeállítását végezte. Harmadik kollégánk szintén közgazdásznak készül, Turizmus szakon. E mellett az „Esélyt a bihari gyermekeknek „című pályázat részeként hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű családok segítése volt a feladata több éven keresztül.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiája elsősorban a helyi igényekre reagál, ugyanakkor fontos a nagyobb léptékű tervezési programokhoz, megállapodásokhoz történő kapcsolódás, azoknak a céloknak a megerősítése melyeket ezek a tervezési programok tartalmaznak.

Stratégiánk kapcsolódik az EU2020-hoz. A kapcsolódást a KSK rendelet 11 tematikus célkitűzéséhez való kapcsolódás jelenti.

- A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása
 - o 1.2.6. specifikus célok
 - o 1.2.6. intézkedések
- Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra történő átállás támogatása
 - o 1.2.6. specifikus célok
 - o 1.2.6. intézkedések
- Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése
 - o 1.2.6. specifikus célok
 - o 1.2.6. intézkedések
- Környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának növelése
 - o 1.2.3.6. specifikus célok
 - o 1.2.3.6. intézkedések
- A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem
 - o 3.4.5.7. specifikus célok
 - o 3.4.5.7. intézkedések

A Helyi Fejlesztési Stratégia kapcsolódási pontjai a Partnerségi megállapodás átfogó fejlesztési prioritásaihoz:

- A gazdasági szereplők versenyképességének javítása és nemzetközi szerepvállalásuk fokozása;
 - o 1.2.6. specifikus célok
 - o 1.2.6. intézkedések
- A foglalkoztatás növelése (a gazdaságfejlesztési, a foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkózási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre);

- 1.2.6. specifikus célok
 - 1.2.6. intézkedések
- Az energia- és erőforrás-hatékonyság növelése;
 - 1.2.6. specifikus célok
 - 1.2.6. intézkedések
- A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése;
 - 3.4.5.7. specifikus célok
 - 3.4.5.7. intézkedések
- A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása;
 - 1.2.6. specifikus célok
 - 1.2.6. intézkedések

EMVA rendeletben meghatározott prioritások és fókuszterületek kapcsolódása a Helyi Fejlesztési Stratégiához:

- Prioritás: a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődéstámogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:
 - 6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése;
 - 1.2.6. specifikus célok
 - 1.2.6. intézkedések
 - 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;
 - 1.2.3.4.5.6.7. specifikus célok
 - 1.2.3.4.5.6.7. intézkedések

A Helyi Fejlesztési Stratégia kapcsolódásai a Vidékfejlesztési Program intézkedéseiseihez:

- A vidéki térségekben a gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartása (helyi termékek és szolgáltatások),
 - 1.2.6. specifikus célok
 - 1.2.6. intézkedések
- A vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának, illetve azok elérésének előmozdítása,
 - 3.4.7. specifikus célok
 - 3.4.7. intézkedések
- A vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzókéességének erősítése,
 - 1.2.5.6. specifikus célok

- 1.2.5.6. intézkedések
- A helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítése.
 - 2.3.4.5.6.7. specifikus célok
 - 2.3.4.5.6.7. intézkedések

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása alatt a projektgeneráló tevékenységünk hatására a térség szereplői folyamatosan segítséget kapnak pályázataik benyújtásához és elszámolásához. Segítséget nyújtunk ahhoz, hogy egy fejlesztési elképzelésből sikeres projekt váljon. A jó gyakorlatok bemutatása mindig ösztönzően hat. Fórumainkon, tematikus megbeszéléseinken egymást megismerve együttműködések kezdődnek, vagy már működő együttműködéshez újabb szereplő csatlakozhat. Felszínre kerül elfeledett tudás, innovációs lehetőség, amiből újabb térségre jellemző termék, attrakció válhat. A helyi vállalkozások népszerűsítését, együttműködési lehetőségeik szélesítését fontosnak tartjuk. Az elmúlt időszakban több projektünkkel segítettük a helyi vállalkozásokat, (nemzetközi projekt, szakmai programok, kiállítások és vásárok) amit folytatunk. A stratégia elkészítése során fogalmazódott meg a turisztika területén az együttgondolkodás igénye, amit szintén folytatni kívánunk. A végső cél a helyi szereplők együttműködése klaszter vagy TDM szervezet megalakulása formájában.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájának előkészítését már akkor megkezdte mikor a 35/2013.(V.22.) VM rendelet alapján az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák LEADER Intézkedési tervében, az intézkedések támogatási kritériumaként írta elő a megvalósult projektről szöveges képes beszámoló megküldését a munkaszervezet részére. Ezzel a sikeresen megvalósult projektekről kaptunk információkat. Ezt az adatgyűjtést erősítette sok esetben egy-egy megvalósult projektátadásán személyes megbeszéléseink a projektek résztvevőivel. Ezek az információk valamennyi szférát érintették, a vállalkozói, civil és közszférát is, tehát szerteágazó, valamennyi térségi szereplőtől származtak. Ezek az információk beépítésre kerültek a Helyi Fejlesztési Stratégiába.

2015. január 27.-én került fel honlapunkra az a felhívás, amelyben a térség szereplőitől kértük projektjavaslataikat.

Több alkalommal ismertettük és népszerűsítettük az Európai Bizottság által elfogadott Vidékfejlesztési Programot. 2015. augusztus 13-tól honlapunkon is elérhető. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által készített kézikönyv szintén megtalálható honlapunkon.

2015. nyarán elkészült „A Községi vidékfejlesztés eredményei a Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport területén” című tanulmány. Ebben készült egy online kérdőíves felmérés, melynek az volt a célja, hogy felmérjük az együttműködési hajlandóságot, illetve a jövőre vonatkozó elvárásokat, amiket az Egyesületi tagok, illetve azok között mértünk fel, akik valaha, valamilyen kapcsolatban voltak az Egyesülettel, annak munkájával.

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület „Partnerség a vidékért” címmel nagyszabású rendezvényt valósított meg 2015.09.12-én, ahol a Területi Operatív Programról és a Vidékfejlesztési Programról hallhattak előadást a résztvevők. Ellátogatott hozzánk a lengyelországi Krasnik Földje Tevékenységi Csoport delegációja. Alkalmunk volt megismerni, hogyan működik szervezetük, milyen projektjeik vannak. A két akciócsoport együttműködése lehetővé teszi, hogy egymás tapasztalatainak és értékeinek bevonásával adjunk választ bizonyos problémákra, vagy aknázzuk ki előnyös adottságainkat. Első lépésként együttműködési megállapodást írt alá Wioletta Wilkos Krasnik Földje Tevékenységi Csoport elnöke és Szegi Emma a Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület elnöke. (A délelőtti előadásokon résztvevő, jelenléti ívet aláírók száma 194 fő.)

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának átláthatósága az előzmények során és a stratégia kidolgozásának teljes folyamatában átlátható és nyílt volt. A tervezésről a Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület honlapján a „tervezés 2014-2020” menüpont alatt folyamatosan információhoz juthatnak az érdeklődők. Hirdetéseink megjelentek helyi rádiókban, televíziókban. Partnereinket elektronikus levélben is értesítjük aktuális eseményeinkről. A tervezési folyamat bármely szakaszához csatlakozhatott a térség lakossága, vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek, felhívással kértük is a csatlakozást. Személyes találkozásokra fórumainkon van lehetőség, illetve folyamatosan munkaszervezeti irodánkban. Műhelymunkáinkon szintén biztosított a párbeszéd a térség szereplőivel. Egy-egy adott témában fontos információkhoz jutunk az érintettekkel készített interjú kapcsán. Eseményeinkről emlékeztető és fotódokumentáció készül, a résztvevők jelenléti ívet írnak alá. A szférák közötti párbeszéd a fenti eszközökkel volt biztosított, melyek dokumentáltsága alapos és átlátható, bárki számára megtekinthető.

Az információáramlás a sokféle eszköz alkalmazásának eredményeként folyamatos. Az értékes információkat elemeztük, majd beépítettük a stratégiába. Egybehangzó fejlesztési célok fogalmazódtak meg a párbeszéd során. Három terület problémáira reagáltak a térség vállalkozói, önkormányzatai, civil szervezetei. A vállalkozások célja piaci pozíciójuk erősítése, technológiai fejlesztés, költséghatékony működés, munkanélküliség enyhítése, új munkahelyek létrehozása. A turisztika területén turisztikai szolgáltatások, termékek minőségének javítása, új turisztikai attrakciók létrehozása, közös marketing igénye fogalmazódott meg célként. A civil és önkormányzati szféránál a közösségi terek szolgáltatásainak javítása, hagyományörzés és a helyi értékek színvonalas bemutatása fogalmazódott meg célként.

A tervezés folyamatában külön figyelmet fordítottunk a hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportok megszólítására. A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület tagjai között több olyan szervezet található, mely hátrányos helyzetű csoportokkal tart kapcsolatot, azok szociális helyzetének javításával foglalkozik, e mellett nemzetiségi önkormányzat tagunk is van. A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület felügyelő bizottságának elnöke szociális szakember, általa is információt kapunk az érintett csoportok helyzetéről. Ezen szervezetekkel, és személyekkel folyamatos a kapcsolatunk, így az érintettek problémáiról, helyzetéről folyamatos információnk van.

Az ágazatköziség elve megvalósult, mert a tervezési folyamat során biztosítva volt a nyilvánosság, valamint az egyesület tagjai (vállalkozók, civil szervezetek, önkormányzatok) több alkalommal tájékoztatást kaptak a stratégia kidolgozásáról.

A munkaszervezet koordinálta a tervezési munkát. Szervezte a fórumokat és a tematikus megbeszéléseket. A beérkezett információkat rendszerezte és beépítette a stratégiába. Tájékoztatta

az egyesület tagságát és a térség szereplőit. A stratégiát a közgyűlés fogadta el. További szereplők a vállalkozók, civil szervezetek, lakosság tagjai, egyházi szervezetek, önkormányzatok, mint véleményező javaslattevő szerepet láttak el.

A stratégia kidolgozása során a beérkezett javaslatok alapján a következő célok fogalmazódtak meg:

1. Vállalkozás fejlesztés
2. Helyi termékek népszerűsítése
3. Civil szervezetek támogatása
4. Közösségi terek fejlesztése
5. Helyi értékek feltárása és bemutatása
6. Turizmusfejlesztés

A közösség részvételét alátámasztó események:

1. Projektjavaslatok gyűjtésének célja, a térség szereplőinek megszólítása, a fejlesztési igények összegyűjtése.

Beérkezett projekt javaslat	db	Megoszlás %
Vállalkozás	62	28%
Önkormányzat	51	23%
Nonprofit szerv.	87	40%
Magánszemély	14	6%
Egyház	6	3%
Összesen:	220	100%

Beérkezett projekt javaslat irányultság szerint	db	Megoszlás %
Eszköz, technológiai fejlesztés	59	27%
Rendezvény, tábor	44	20%
Építési beruházás	115	52%
Marketing	1	0,5%
Oktatás	1	0,5%
Összesen:	220	100%

2. A fórumok célja a 2014-2020-as fejlesztési időszakra szóló Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának ismertetése, lakosság tájékoztatása a stratégia aktuális állásáról. Észrevételek megtárgyalása, javaslatok összegyűjtése és beépítése a stratégiába.

	Település	Részvevők száma:	Vállalkozás	Önkormányzat	Civil szervezet	Magánszemély	Egyház
2015.10.21	Váncsod	9	0	4	5	0	0
2015.10.21	Kaba	33	14	4	10	5	0
2015.11.24	Nagyrábé	17	4	6	2	5	0
2015.11.25	Földes	16	5	2	6	3	0
2015.11.26	Komádi	16	5	3	7	0	1
2015.11.27	Biharkeresztes	10	2	4	3	1	0
Összesen:		101	30	23	33	14	1

3. Közyűlés: 2015. december 3., melynek célja a 2014-2020-as fejlesztési időszakra szóló Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának ismertetése. A Széchenyi 2020 keretében megjelent, „Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása” című (VP-19.1-15 kódszámú) felhívás ismertetése. A stratégia aktuális állásáról határozathozatal. Az aktuális Helyi Fejlesztési Stratégia elfogadása. (10/2015 (XII.03.) számú közgyűlési határozat)
4. Tematikus műhelymunka: 2016.01.13-án Bárádon vállalkozásfejlesztés, turisztika témában. A beérkezett projektjavaslatok közül nagyon sok turisztikai témájú ezért, külön megbeszélést tartottunk szükségesnek. Fontos megteremteni a turisztikai szereplők találkozási és a későbbi együttműködési lehetőségét ennek első fóruma volt Bárádon. Részvevők száma 34 fő.
5. Interjú készítése hátrányos helyzetű csoportok képviselőivel:
 - 2016.01.06. Munkaszervezeti iroda, 4100 Berettyóújfalu, Kossuth u. 25. sz. Mező Gyula Gáborján község polgármesterével,
 - 2016.01.11. Polgármesteri Hivatal Bojt, 4114 Bojt Ady Endre u. 5. sz. Vass Mária Bojt község polgármesterével és Németh Mariann Művelődési Ház vezetőjével.

A teljeskörű nyilvánosság biztosítása érdekében:

1. Honlapunkra feltöltésre került:
 - 2015.01.27. Projektötlet gyűjtés felhívása,
 - 2015.09.01. „Partnerség a vidékért” nemzetközi rendezvény meghívójának közzététele,
 - 2015.09.01. „A közösségi vidékfejlesztés eredményei a Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport területén” című tanulmány feltöltése,
 - 2015.10.14. Fórum Kaba meghívójának közzététele,
 - 2015.10.14. Fórum Váncsod meghívójának közzététele,
 - 2015.11.23. Fórumok meghívóinak közzététele (Biharkeresztes, Komádi, Földes, Nagyrábé),
 - 2015.01.05. Turisztikai műhelymunka meghívójának közzététele.

2. Megjelent helyi rádiókban, televízióban:

A Berettyó rádióban a fórumok hirdetése napi négy alkalommal 2015.11.27.-2015.11.30. között. A Sárrét Fm rádióban a fórumok hirdetése napi négy alkalommal 2015.11.27.-2015.11.30. között. A Forrás Tv összefoglalót készített a „Partnerség a vidékért” rendezvényről (2015.09.20-án került adásba).

3. Elektronikus levelezés útján történő információ áramlás:

Egyesületi Közgyűlés meghívójának kiküldése tagok számára 2015.11.24-én

4. Kérdőívek:

„A közösségi vidékfejlesztés eredményei a Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport területén” című tanulmányban kérdőív segítségével a térség szereplőinek az együttműködési hajlandósága, illetve annak lehetséges területei, valamint a következő időszakra vonatkozó elvárásaik feltérképezését volt a cél. (40 db visszaérkezett kérdőív).

A fórumokon résztvevőket megkértük írják le, hogyan képzelik vállalkozásukat, civilszervezetüket, településüket, 2020-ban, annak megfelelően kit képviselnek. Így fogalmazták meg jövőképüket melyek tapasztalatai beépítésre kerültek a stratégiába. (69 db kérdőívet töltöttek ki)

A turisztikai műhelymunkára szintén készítettünk egy kérdőívet, annak érdekében, hogy a turisztikai szereplőkről részletesebb információknak legyenek. (18 db kitöltött kérdőív)

5. Személyes kapcsolattartás keretében a munkaszervezeti irodában, előre meghatározott nyitvatartási időben folyamatosan biztosított a nyilvánosság.

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésének lépései:

1. A 2007-2013 időszak Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásának elemzése. A következő tervezési ciklus előkészítése nem történhet meg a megelőző időszak átfogó, részletes áttekintése, elemzése nélkül. Egy alulról építkező rendszerben fontos újra és újra áttekinteni a korábbi célkitűzéseket, azok megvalósulását. Mennyire volt összhang a helyi szereplők elvárásai és az Akciócsoport eredményei között.
2. Az új Helyi Fejlesztési Stratégiában a jövőkép, az elérendő célok meghatározása.
3. Az Egyesület által lefedett térségekre vonatkozó erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket számbavétele. Ezt követően egy problématerkép segítségével (melléklet) vázoljuk az Egyesület által megfogalmazott főbb problémákat.
4. Célok kidolgozása.
5. Pénzügyi tervezés.
6. Monitoring

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

A Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület akcióterülete Hajdú-Bihar megyében, az Alföld szívében helyezkedik el. A térség területe 1 802,05 km², a legnagyobb területi kiterjedésű és településszámú (37) térségek egyike az országban. A Berettyóújfalui járás 25 települését és a Püspökladányi járás 12 települését fogja össze.

Berettyóújfalui Járás,

települései: Ártánd, Bakonszeg, Bedő, Berekböszörmény, Bojt, Csökmő, Darvas, Furta, Gáborján, Hencida, Körösszakál, Körösszegapáti, Magyarhomorog, Mezőpeterd, Mezősas, Nagykereki, Szentpéterszeg, Told, Újiráz, Váncsod, Vekerd, Zsáka

városai: Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Komádi

Püspökladányi Járás,

települései: Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Földes, Nagyrábé, Sáp, Sárrétudvari, Szerep, Tetétlen

városai: Kaba, Püspökladány

Bihar az egykori vármegye történelmi hagyományokból fakadóan gazdasági, gazdaságföldrajzi és kulturális szempontból egységes terület. A szűkebben vett Bihari rész központja Berettyóújfalu,

melyhez két kisebb vonzáskörzettel bíró kisváros Komádi és Biharkeresztes tartozik. A Sárréti rész központja Püspökladány, melyhez egy kisváros: Kaba kapcsolódik. A történelmileg is összetartozó településekből kialakult térség egységes szerkezetű, az itt élőknek szinte ugyanaz a megélhetése, gondja. A térség lakosság száma 2014 január 1-jén 85 827 fő, ebből a támogatásra jogosult népességszám 55 948 fő. Püspökladány és Berettyóújfalu a két járásközpont tízezer fő fölötti lakosság számú települések, ezért csak külterületükkel jogosultak pályázni. Természeti értékek közül kiemelendő, hogy jelentős termálvízkészlettel rendelkezik térségünk. Különleges turisztikai értékeit jelenthetik az egyedi táji adottságaik miatt védetté nyilvánított területek, a természetes környezet viszonylagos érintetlensége, az állatvilág gazdagsága. A térség népművészeti hagyományai gazdagok, a néphagyomány számos helyen ma is él. Népi kismesterségek tekintetében egyedülállóan sokszínű a térség. Építészeti értékek közül a templomok, kúriák, kastélyok, a népi építészet emlékei jellemzőek. A települések motorjait képező helyi közösségek száma viszonylag magas. Szinte csak mikrovállalkozások vannak településeinken, az ezer főre jutó vállalkozások száma 2012-ben fele volt a megyei és országos értékeknek. A térség településein a legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat. Kiemelt probléma a munkanélküliség, mely minden településen fennálló jelenség. Az esélyegyenlőség kérdésében az egyik legsúlyosabb gondot a szegénységében élők és a roma népesség helyzetének fokozatos romlása jelenti. A velük kapcsolatos problémák vizsgálatakor fontos figyelembe venni, hogy a mélyszegénységben élők és a romák helyzete teljes egészében nem független egymástól, a két csoport fedésben van egymással, így indokolt a két csoport problémáit együtt kezelni

Munkaszervezetünk folyamatos kapcsolattartásra törekszik a térség szereplőivel. Ennek leghatékonyabb formája a személyes jelenlét fogadóórákon, fórumokon, rendezvényeinken. Indulásunkkor fő feladatunk a bizalomépítés volt. A Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport a 2007-2013 ciklusban, megalakulásától, folyamatosan jelen volt a térségben, a térség szereplőit összefogta. Ezt a munkát segíti az egyesület magas taglétszáma és összetétele, tagjaink aktív részvétele munkánkban, a stabilitás. Tagságunk révén a térségben felmerült problémákról közvetlenül a szereplőktől tudomást szerzünk. Ennek megfelelően a helyi karakter úgy, mint eddig, úgy a 2014-2020 ciklusban is rendelkezésre áll, elsődleges feladata a helyi partnerség elősegítése, a térség szereplőinek összefogása, a helyi igényeknek megfelelő fejlesztések segítése. Ehhez az is hozzájárul, hogy munkaszervezeti irodánkat ugyanazon a helyen találják meg ügyfeleink négy éve, és a jelenlegi három munkatárs közül kettő indulásunk óta munkatársunk.

Az elmúlt évek projektjeire a pontszerű fejlesztés volt jellemző, de már több értékes együttműködés is elkezdődött, jellemzően a turisztika területén. Nemzetközi együttműködést is kezdeményeztünk, amit folytatni szeretnénk.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

1. **Térszerkezeti adottságok:**

Alföldi viszonylatban a térség térszerkezeti fekvése kedvező, mely annak köszönhető, hogy mind észak-déli mind kelet-nyugati irányú országos illetve nemzetközi jelentőségű főútvonalak találkoznak (4-es, 42-es, 47-es főutak) itt. A települések közül a legkedvezőbb forgalmi fekvéssel Püspökladány rendelkezik, ennek köszönhetően forgalmas közúti és vasúti csomópont a Tiszántúl közepén. A térség közlekedés-földrajzi helyzete kedvező, a régió középső területén, a Szolnok-Debrecen- Nyíregyháza- Záhony országos térszerkezeti tengely mellett fekszik, Püspökladánynál ágazik el a Magyarországot Közép-Erdéllyel (Nagyváraddal, Kolozsvárral, Székelyfölddel) összekötő regionális térszerkezeti vonal. A 4 és 5 számjegyű közutak állapota leromlott, elsősorban a rendszeres karbantartások és kátyúzások hiánya miatt. Előnyös térszerkezeti fekvését a térség nem képes megfelelően kamatoztatni. A járásközpontok húsz perc alatt érhetőek el átlagosan, a megyeszékhely esetében ez az időtartam hatvan perc. A Berettyóújfalui térség esetében kitörési lehetőségként értékelhető a magyar-román határ és Nagyvárad közelsége, amely alapvetően minden határközeli településről jól megközelíthető. A megyeközpont Debrecen és a térségi központok Berettyóújfalui és Püspökladány a térség településeiről könnyen megközelíthetőek. Öt város található a területen: Berettyóújfalui, Biharkeresztes, Kaba, Komádi, Püspökladány, ahol a lakosság mintegy 50%-a koncentrálnak. A Püspökladányi járás 12 települése közül 3, a Berettyóújfalui járás 25 települése közül 12 település rendelkezik ezer fő alatti lakosságszámmal. Az 1000 fő alatti települések aránya 40%, tehát jelentős az alacsony lélekszámú települések aránya.

2. **Környezeti adottságok:**

A térség flórája és faunája rendkívül gazdag, a víz-, levegő-, és talajszennyezőktől, zajtól mentes. Egyik legfontosabb természeti erőforrása a termálvíz, amely több településén is megtalálható (1. sz. *melléklet*). Kiépített fürdő azonban jelenleg csak Püspökladány, Berettyóújfalui, Kaba és Földes területén van. A térség botanikai jelentőségét az adja, hogy több flórajárás itt található, ritkaságok jelennek meg (orchideafélék, korcs nőszirm, kornistárnics). A legelők, vizes élőhelyek, erdőfoltok nagy aránya kedvezett az értékes rovar és hüllőpopulációk fennmaradásának. A gazdag állatvilág legértékesebb képviselői a különböző vízi- és ragadozó madarak. Megtalálható itt hazánk egyik legértékesebb madara, a túzok, valamint olyan fokozottan védett ragadozók, mint a kerecsen, vagy a pusztai ölyv. A legelők, facsoportok nagy száma lehetőséget teremtett a gazdag vadvilág, a vaddisznó, szarvas, őz és a különböző apróvadak fennmaradásának.

Természetvédelmi területek: Bihari-sík TK, Bihari Legelő TT, Hencidai Csere-erdő TT, Hortobágyi NP.

Néprajzi értékeink az egyedülálló népi kismesterségek (szűr és szőttés készítés, hímzés, csuhé és gyékényfonás, fazekasság, bőrdíszművesség, szíjgyártás), pásztorérettel kapcsolatos épületek (hodályok, gémeskutak), ősi településszerkezetet megőrző, hagyományos parasztportákból álló faluképek.

A térségben figyelemre méltó a vallási sokszínűség. A ma is látogatott, különböző korú, különleges építészeti és egyházi értékeket képviselő templomok számos látnivalót kínálnak az érdeklődőknek.

Az épített emlékek közül ki kell emelni a műemlék jellegű vasútállomásokat (Sáp, Püspökladány), várakat, kastélyokat (Zsáka, Nagykereki, Tetétlen, Nagyrábé, Körösszegapáti), kúriákat (Bakonszeg, Berekböszörmény). Kulturális örökségünket hirdetik a múzeumok: Püspökladány: Karacs Ferenc Múzeum, Berettyóújfalu: Bihari Múzeum, Biharnagybajom: Szűcs Sándor emlékház és kovácsmúzeum, Komádi: Helytörténeti kiállítás, Nagyrábé, Bojt, Furta: Tájház.

3. **Kulturális erőforrások:**

A Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület által lefedett térség hagyományai, természeti és az épített környezet értékei, kulturális örökség

A Berettyóújfalui és a Püspökladányi járás kiemelkedően gazdag terület természeti, táji értékekben, műemlékekben, kulturális hagyományokban és idegenforgalmi nevezetességekben. A legtöbb tájhoz hasonlóan Bihar és Sárrét népművészetét a természeti adottságok varázsolták sajátossá és egyedivé. Egykor az itt lakók döntően földművelésből és pásztorokból éltek, mellékfoglalkozásként azonban művészi szintre emelték a helyi természetes alapanyagok feldolgozását. A nádat, a sást és a gyékényt gyakorlatilag minden faluban felhasználták a nád- és házkötők, gyékényszövők és kosárfonók, és az egykori Sárréten Komádiban készítették a kifinomult termékeket. A vesszőfonás Bojton rendelkezett a legnagyobb hagyományokkal, de jellemző még Berettyóújfalura, Gáborjánra és Szentpéterszegre is. A szalmafonás központja Hencida volt. A bedői, váncsodi, gáborjáni és berettyóújfalui szövőszekekről speciális, ún. göbös technikából készült szöttések kerültek ki. A fehér hímzés nyomokban sok helyen előfordul, ám közülük a furtai mesterművek váltak világhírűvé. A hímzés jellegzetessége, hogy fehér vagy kék vászonra fehér selyemszállal virág-, ezen belül döntően szegfűmotívum díszeket varrnak. Ugyancsak jellegzetesek a bihari szűrők, amelyek díszítésében felülmúlták a hajdúságiakat. Sajátos, részben bihari vonásokkal jellemezhető a világ a pásztoroké, akik jórészt maguk készítették művészeik formált eszközeit.

Sárrétudvariban nagy hagyománya van a csuhé-, gyékény-, szalmafonó népi mesterségnek. Főleg használati tárgyakat készítenek, papucsokat, szatyrokat, táskákat, különféle tálcákat. Vékony sodrással egyszerű, illetve bonyolult mintákkal készítik a tárgyakat. Biharnagybajom életében is nagy szerepet játszik a gyékényfonás. Ma is élő háziipari mesterség.

Jelenleg a térségben a Bihari Népművészeti Egyesület fogja össze azon kézműveseket, iparművészeket, akik a Bihari térség gazdag népművészeti hagyományait, értékeit képviselik. A tagok között van csuhé-, szalma-, gyékény-, vesszőfonó, fafaragó, fabútor készítő, fazekas, bőrműves, szűrátét-készítő, pipa-, játék-, citerakészítő, gyöngyfűző, hímzők, nemezelő, szövő,

mézeskalácsos, hagyományőrző íjász, kovács-díszműlakatos, ötvös, tűzzománc- és népi ékszerkészítő, grillázkészítő és viseletkészítő.

Ugyanez mondható el a bihari népi építészetről, amelynek többek között egyik fő jellegzetessége, hogy az általában kőlábas kerítések (Bedő, Berekböszörmény, Bojt), amelyek fő ismertetőjelei a monumentális, gazdag formavilágú boltozatokkal és fejezetekkel ellátott, testükön bemélyített mezőket, stilizált faoszlopokat, rozettákat, india- és csigamintákat viselő kapuoszlopok. Külön jellegzetesség, hogy az utcai frontot lezáró épületegyüttesek formája és díszítményei szerves egységet alkotnak a házak oromzatának kiképzésével. Az építmények sorában külön is említést érdemelnek a jellegzetes bihari galambdúccok. Ezek az épületek fölé magasodva hozzájárulnak a sajátos hangulatú bihari falukép kialakulásához.

A sárréti népi építészet jellegzetességei a népi lakóházak, egyik fajtája az egyszerű, nádfedeles lakóház, nyeregteteje alatt egyablakos, tornác nélküli falak. (Nagyrábé), a másik fajtája a nádfedeles, hagyományosan három osztatú parasztház, amelynek az udvarán deszkakerítésbe épített magtár, ól található. (Sárrétudvari) Említést érdemelnek a műemlékszerűen felújított vasútállomás épületei. (Püspökladány, Sáp) Jellemző még a galambdúccos, kőlábas górék, illetve a tégladíszítéses vakolatberakásos, boltívvel díszített kapuk, valamint a székelykapuk. (Bihardancsháza, Bihartorda, Nagyrábé)

A térség különösen gazdag kulturális, irodalmi és egyéb történelmi emlékekben. A bihari centrumváros, **Berettyóújfalú** látnivalói közül a legnevezetesebb a 42-es főút mentén található, az Árpád-korban épült román stílusú herpályi templomrom megmaradt tornya, amely műemléki védeltséget élvez, akárcsak a műemlék jellegű, késő barokk stílusú református templom. Megtekintésre érdemes a régi községháza kívülről már megszépült, értékes gyűjteményekkel és helytörténeti anyaggal rendelkező Bihari Múzeum, valamint a gyógyvizű fürdő a Bihari Termáliget.

Ártánd épített nevezetességei közül kiemelkedik a műemlék jellegű, helyi védeltséget élvező, 1822-ben épült klasszicista stílusú református templom, valamint a XIX. század elején épült, majd 1890-ben átalakított Hodossy-kúria. A Tamota Néptáncgyűttes repertoárja felöleli a Kárpát-medence magyar néptánc dialektusait. **Biharkeresztes** az ország egyik legkisebb városa. Legrégibbi történeti emléke a református templom, melynek alapjai a XIII. században épültek. **Bojt** község jellegzetes épületei a kerekoszlopos tornácú nagy lakóházak, „kőlábas” kerítéssel és „kőlábas” ikergórékkal, tágas udvarukon különleges „kőlábas” galambdúccal, sütőházaikban hatalmas búbos kemencével. A település értékmentő tevékenységének leglátványosabb eredménye a tájház a Galambdúccos Bojti Porta, amely országos védeltségű műemlék, mely helyet ad a Bojtorján kézműves kör hagyományőrző tevékenységeinek. A község hagyományőrző rendezvényei az Őszirózsa fesztivál és a Nemzetiségi hagyományőrző fesztivál. A nagy múltú, több mint 900 éve település, Különösen értékes kulturális hagyományokat őriz **Bakonszeg**. Itt található a térség legfontosabb nevezetessége a Bessenyei-emlékház. Ma a „bihari remete” életét és munkásságát bemutató kiállítás látható az épületben. A község másik nevezetes épülete a Nadányi-Miskolczy kúria késő barokk tömbje, ahol Nadányi Zoltán költő, a „bihari trubadúr” is élt, benne a helyi gyűjtésből összeállított „Bakonszeg” múzeum, az épület melletti arborétum és itt található az ország egyetlen kostemetője is. „Ha Bakonszeg, akkor Kemencés Napok”: a művelődési ház udvara 5 kültéri kemencével ad otthont minden nyáron a térségi szintű, hagyományőrző gasztr rendezvénynek. A román etnikum által lakott kis határ menti település, **Bedő** a sajátos faluképpel, a népi építészet

remekeivel és a nemzetiségi kultúra hagyományaival jellemezhető a leginkább. **Berekböszörmény** főterén található a megye egyik legjelentősebb műemléke, az 1678-ban épült református templom, amelyhez díszes faragott kapu vezet. A másik jelentős műemléki látnivaló a Csáky-család 1761-66 között épített udvarháza. **Csökmő** történelmi emlékei közé tartozik az Árpád-kori templomalapfal maradvány. A község legfontosabb látnivalói a Tájház-, és az Örökségünk háza állandó kiállítással. Hagyományőrző rendezvényei a Sárkány-nap, Népi ízek versenye, valamint a Tájház nagy rendezvényei a Népművészeti Tábor és a Pásztortalálkozó. **Darvas** néhány utcája még őrzi a hagyományos népi építészet néhány örökségét. **Furta** földszintes házai közül méltóságteljesen magasodik ki a falu két templomának tornya. Műemléki jellegét tekintve rendkívül figyelemre méltó az 1782-1786 között épített, gazdagon tagozott, provinciális barokk stílusú szép, felújított katolikus templom, a falu „Sorosí” részén. Komoly művészettörténeti értékeket képviselnek a XVIII. század végén készült barokk főoltár és szószék, valamint az egyedi szépségű freskók. Különös építészeti látványosság a 37 méter magas, neoromán stílusú tornyával tekintélyt keltő furtai református templom is, amelynek különleges ereklyéje a míves úrasztali terítő, valamint az ún. „furtai pohár” Említésre méltó még a Tájház, a község háza furtai hímzés kiállítása. Minden évben ősszel megrendezésre kerül a „Furtai szabadidős fogathajtó verseny” valamint a Hagyományőrző este. **Gáborján** több védett, népi lakóház is megtalálható. **Hencida** műemléke a református templom. **Komádi** ismert műemléke a főtéren álló, 1739-ben épült református templom. A templom előtt elterülő Hősök tere a városközpont egyik ékköve. Különös nevezetessége, hogy itt magaslik a felhők közelébe tévé- és rádió- átjátszó torony. A helytörténeti kiállítás és gyűjtemény a település régmúltját mutatja be, valamint itt kapott helyet a híres komádi fehér- és vászonhímzés anyaga is. A templom textíliái is fehérhímzéssel vannak díszítve. A Sebes-Körös és a partját szegélyező ligeterdők kínálnak kikapcsolódási lehetőségeket. Minden évben megrendezésre kerül a Hagyományőrző Lovasnap és Bihari Ízek Találkozója. **Körösszakál** település turisztikai látványossága az ártézi kútra épített kútház, amit a turisták sokasága keres fel. **Körösszegapáti** építészeti emlékei közül említést érdemel az 1791-ben épült helyi védettséget élvező református templom. 2002-ben Biharban egyedülálló festett kazettás mennyezetet kapott. Hagyományőrző rendezvénye a történelmi múltból kinőtt Bihar legnagyobb fesztiválja a IV. Kun László Fesztivál.

Magyarhomorog település hagyományőrző rendezvénye az Aratófesztivál. **Mezőpeterden** minden év szeptember első szombatján megrendezésre kerül a nagyszabású, egész napos rendezvénye a Burgonyafesztivál. **Mezősas** értékes műemléki jellegű épülete az 1773-ban épült, később többször átalakított református templom. A Bocskai-hagyományokat őrző **Nagykereken** kiemelkedő értéket képvisel a XV-XVI. századi eredetű, többször és többféle stílusban átépített, bővített műemléki védettséget élvező Bocskai-várkastély. **Szentpéterszeg**, a rendezett, tiszta falu érdekessége a Dózsa u. 1. sz. alatt található vert falú zsellérház, mely Tájházként funkcionál, az 1930-as éveket idéző berendezéssel. Különleges szórakozást ígérnek a minden év február közepén megrendezésre kerülő Hurka- és kolbásztöltő Fesztivál. **Toldon**, pedig az 1790-es években emelt, késő barokk stílusú, műemléki jellegű református templom képvisel számottevő építészeti emléket. **Újiráz** katolikus templomának felavatására 1912. november 1-én került sor. Fontos szerepet szánt a nagyváradi káptalan az új katolikus falunak, melynek bizonyítéka, hogy minden év októberének második vasárnapján sorra kerül az „Újirázi búcsú és vásár”. **Váncsod** legbecsesebb emléke a Literáti Szegedi Lukács által 1649-ben készített ezüst kehely. A települést gazdagítja a hagyományteremtő jelleggel minden évben megrendezésre kerülő Bihari Paprikás Krumpli főző Bajnokság. **Vekerd** egyetlen, de annál jelentősebb látványossága a romantikus stílusban átalakított

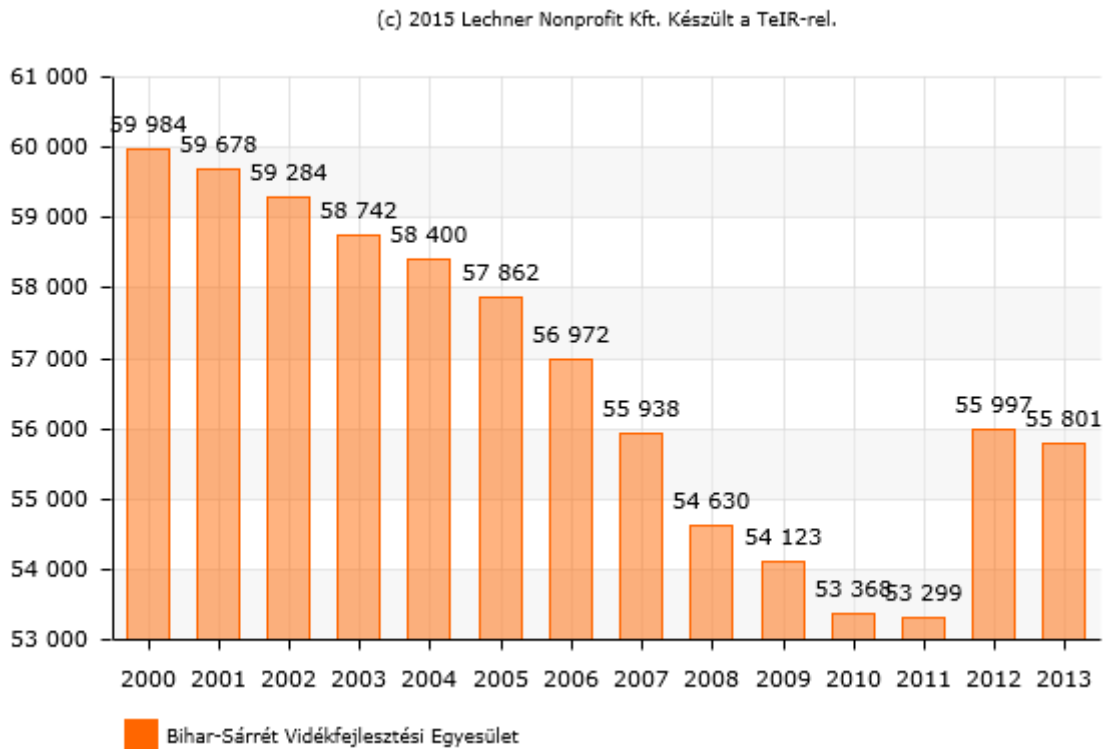
görögkeleti műemlék templom. **Zsákán** a régi 47-es főút melletti kastélyparkban helyezkedik el a Rhédey-család egykori épületkomplexuma, a felújított állapotában ismét impozáns kastély és a hozzá tartozó korabeli cselédház, a nyugati oldalon fekvő, eredeti stílusban helyreállított gazdatiszti lakás és az egyéb volt uradalmi gazdasági épületek. A Rhédey kastélyban kapott helyet Madarász Gyula, zsákai születésű festőművész állandó kiállítása, a Rhédey – Wesselényi - Bethlen emlékszoba és a helyi ikonfestő táborban készült ikonokból álló kiállítás. Minden év szeptember első szombatján megrendezésre kerül a „Napunk közös a többiekkel” Hazaváró rendezvény a Rhédey kastély kertjében.

A Püspökladányi kistérség ereje a természeti adottságaiban rejlik. A termálvizekben gazdag három legnépesebb településén – Püspökladányban, Kabán és Földesen – kiépített gyógyfürdők várják a pihenni vágyókat. A termálvízbázis azonban a balneológiai hasznosításon túl további lehetőségeket hordoz magában – például kifejezetten a gyógyászati szolgáltatásokban való alkalmazás, az energiatermelésbe való bevonás, illetve a mezőgazdaságban, üvegházhasználatban történő hasznosítás. A térség löszös termőföldje kiválóan alkalmas mezőgazdasági termelésre is.

A sárréti térség központja **Püspökladány** város, amely a Nagy-Sárrét igazgatási, oktatási, egészségügyi, kereskedelmi központja. A város nevezetességei a műemlékszerűen felújított vasútállomás épülete, valamint az egész évben üzemelő fürdő gyógyhatású termálvize. A város legfontosabb több éves hagyománnyal megrendezett rendezvényei: Ladányi Nyár programsorozat, Kakasfőző Fesztivál, Krampusz Fesztivál! **Báránd** idegenforgalmi látnivalói közül kiemelkedik a két templom. A reformáció régi hagyományokat keltett életre **Bihardancsházán**. 1595-ben tért át a falu lakossága a református hitre. Ennek hirdetésére építették fel a központban 1830-ban a református templomot. Ezen kívül csak néhány régi parasztház az említésre méltó építészeti emlék. **Biharnagybajomban** a bajomi vár a környék egyetlen erődítményeként egyes korszakokban országos jelentőséggel bírt, különösen a török hódoltság idején. A vár emlékére többször várjátékot rendezett a település. **Bihartordán** 1790-ben épült a református templom. **Földes** nagyközség kedves fürdőjével várja vendégeit. Kiemelkedő esemény a település életében a Kárpát-medencei Vőfélytalálkozó, mely országos rendezvénné nőtte ki magát az évek során. **Kaba** városa világhírű az 1857-ben hullott meteorit révén. A meteoritot a várostól északra, külterületen (tanyán) lakó Szilágyi Gábor kabai gazda találta meg, miután április 15-én este megfigyelte a lehullását. Reggel tért vissza a helyszínre, ahol "horkantott" a lova, és gyűjtötte be a 2,5 kilogrammos kőzetdarabot. 1937 óta működik a település határában termálvizet és földgázt adó kút. **Nagyrábén** található a Des Echerolles család két kastélya. A település életében több éves hagyománya van a Sárrét Íze Fesztiválnak. **Sáp** református templomát 1892-ben fejezték be. **Sárrétudvari** nevezetességei, Cséri Lajos érem- és szobrászművész állandó kiállítása, a Helytörténeti kiállítás, Szőke Imréné helyi népi iparművész állandó kiállítása, valamint a Millenniumi Emlékpark. A település fontosabb hagyományos rendezvényei: Lovasnap, Aratónap. **Szerep** építészeti emléke a Zovárd nemzetség által Szent György tiszteletére állított monostor, illetve a kora gótikus műemlék jellegű falmaradvány, amit közönségesen Csonka-toronynak neveznek. **Tetétlenen** található a Zichy-kastély, amely potenciális turisztikai vonzerővé válhat.

4. A társadalom állapota:

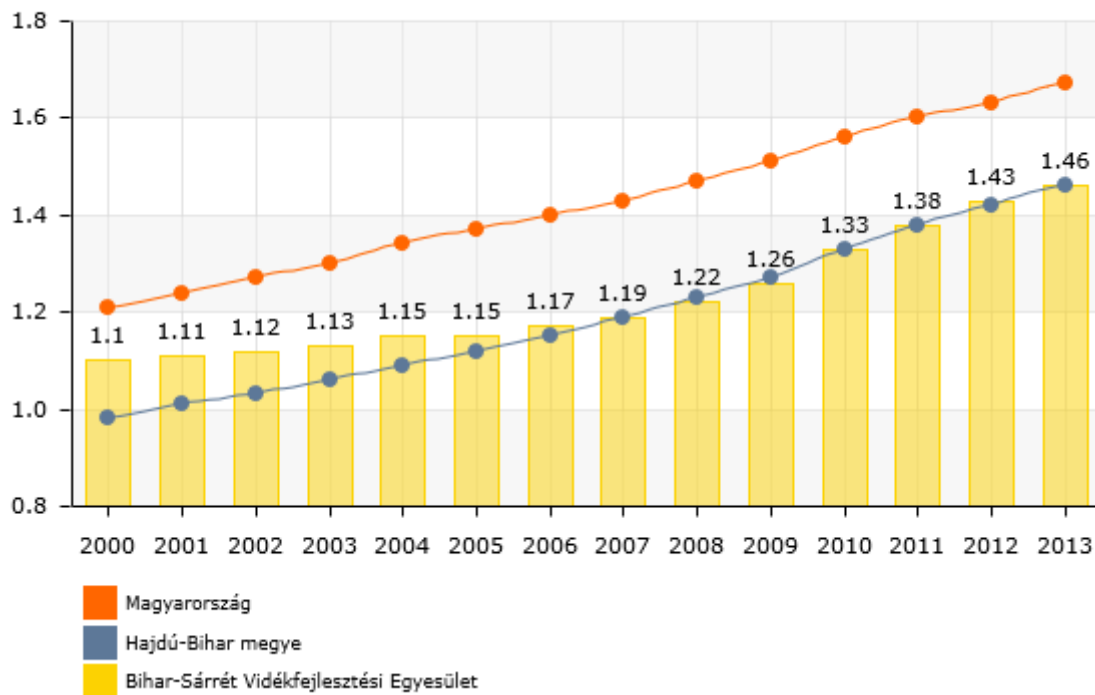
Egy térség demográfiai folyamatait több tényező befolyásolja. Meg kell vizsgálnunk, hogyan alakul a területünkön lakóhellyel rendelkező és másutt tartózkodási hellyel nem rendelkező személyek, valamint az ugyanezen területen tartózkodási hellyel rendelkező személyek együttes száma:

Megállapítható, hogy 2013. év végi adatok alapján a lakosságszám 4183 fővel volt kevesebb, mint 2000-ben. Az állandó népességben belül a 0-14 éves korúak aránya 15,4%. Ez az arány a megyei és országos értékeket is meghaladja. Az állandó népességben belül a 60 év feletti lakosság aránya 22,5%.

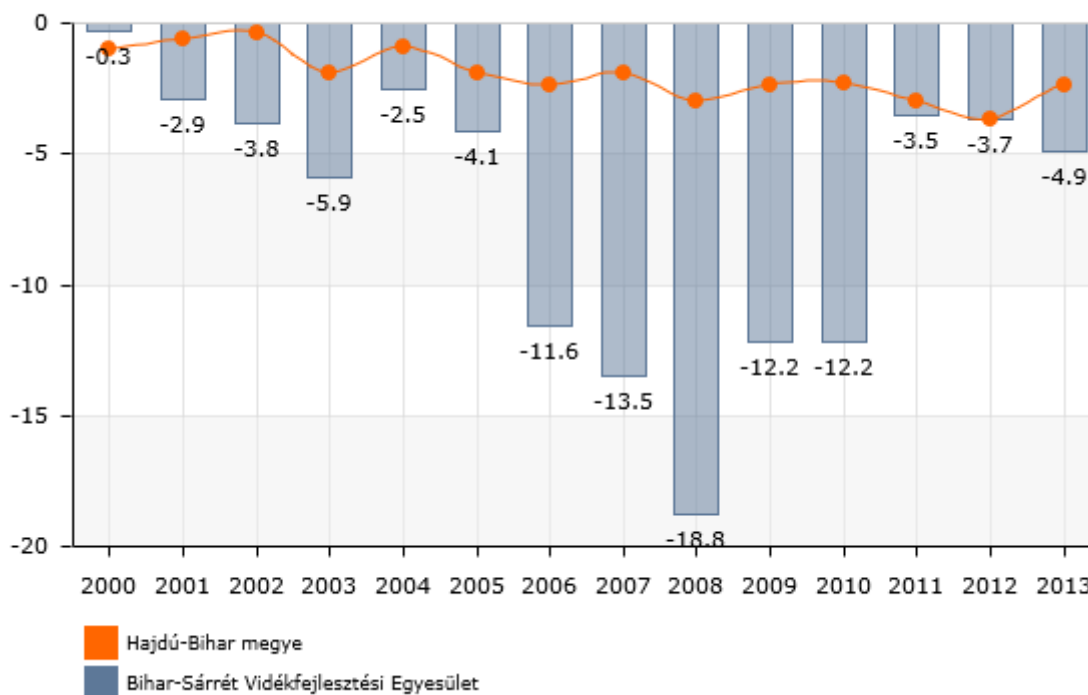
Öregségi mutató, (száz 0-14 évesre jutó 60-x éves)

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

Az öregedési mutató értéke 1,46. Látható, hogy ez az érték megegyezik a megyei mutatóval és alacsonyabb az országosnál. Azt is látjuk, hogy 2000-től folyamatosan emelkedik. Értéke 33%-al magasabb 2013. év végén, mint akkor volt. Értékéből megállapítható, hogy a térség öregszik, mert száz 0-14 év közötti gyerekre 146 idős, 60 év feletti lakos jut. Ez a mutató növekszik, ha az össznépességben emelkedik az időskorúak száma, és csökken, ha emelkedik a születések száma és a 14 év alatti korosztály. Az öregedési mutató praktikus mutatószám, mert időben, térben könnyen összehasonlíthatóan fejezi ki a népességben történő változást. Ugyanakkor a változások okainak megállapításához további vizsgálatok szükségesek. Amint az jól látható, a térség településeiben a 60 év feletti lakosság túlsúlya a jellemző, azaz a települések előregedése figyelhető meg. A települések előregedésének egyik oka az elvándorlás is. Ezt mutatja a következő vándorlási egyenleg ábrája: (ezrelék)

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

A térségünkbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan más térségbe állandó vagy ideiglenes jelleggel kijelentkezők számának különözete, ezer lakosra vetítve -4.9. Értéke kétszerese a megyei értéknek. Negatív előjelű tehát elvándorlás jellemzi térségünket. Értéke 2008-ban volt a legmagasabb -18,8, viszont értéke az elmúlt évekhez képest 2013-ban újra emelkedett. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező aktív korosztály a mobilabb.

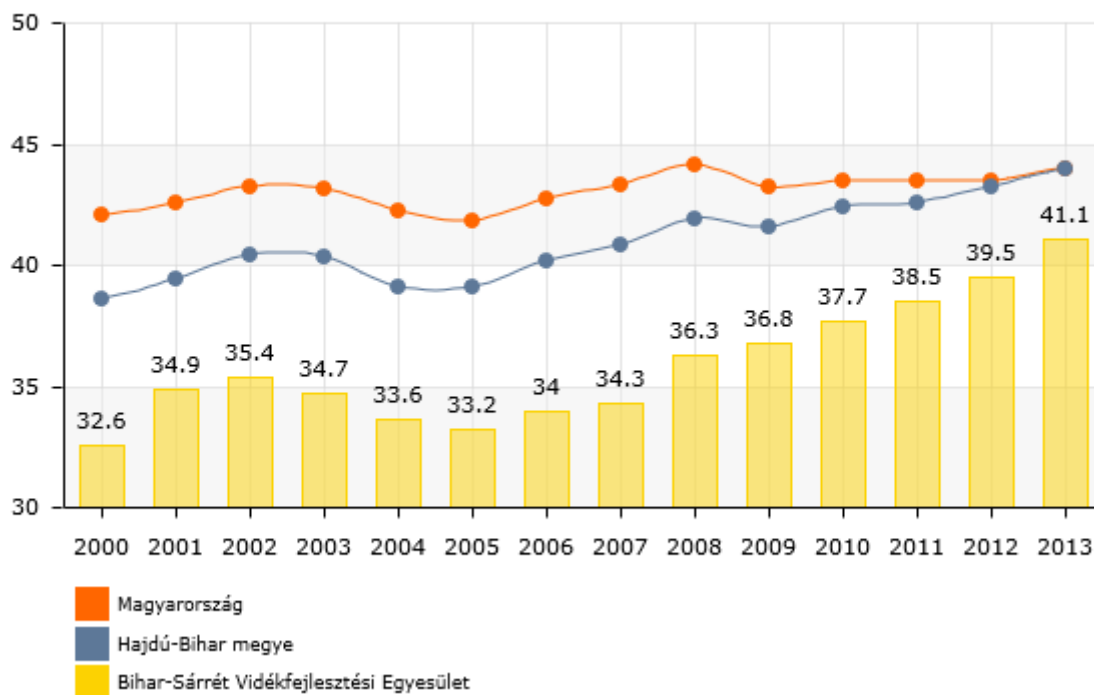
A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület által lefedett két járás a 290/2014.(XI.26.) Kormányrendelet alapján mindegyike komplex programmal fejlesztendő járás. A 105/2015.(IV.23.) Kormányrendelet alapján az Akciócsoport által lefedett 35 település közül 30, kedvezményezett település. A 2001-es népszámlálás során magukat cigány (románi, beás) etnikai kisebbséghez tartozónak a lakosság 3,8% vallotta magát. Ez az arány 7,4% 2011-ben. Az esélyegyenlőség kérdésében az egyik legsúlyosabb gondot a szegénységben élők és a roma népesség helyzetének fokozatos romlása jelenti. A velük kapcsolatos problémák vizsgálatakor fontos figyelembe venni, hogy a mélyszegénységben élők és a romák helyzete teljes egészében nem független egymástól, a két csoport fedésben van egymással, így indokolt a két csoport problémáit együtt kezelni. A térség lakosságának több mint 30% csak nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezik, és ez az arány számottevően nem változott 2000 óta, értéke több mint 30%-al magasabb a megyei és 36%-al magasabb az országos átlagnál. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2000-ben 4,2%. A megyei érték ennek két és félszerese, az országos pedig több mint háromszorosa. 2011-ben 7,1%. Megállapítható hogy növekszik a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, 2000-hez képest 69%-al, viszont a megyei és országos értékektől még mindig elmarad.

Az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma 2013-ban 6,9 db, 2000-ben 4,9 db volt és folyamatosan emelkedett. A térségben a civil szervezetek jelentős közösségformáló szerepet

töltenek be, van közöttük olyan, amelyet 1876-ban alakítottak. Tevékenységük az élet számos területét lefedi. Van a szabadidő hasznos eltöltésére irányuló, de jelentős a kulturális és hagyományőrző szervezetek száma is, jelen vannak a lakosság védelmével foglalkozó szervezetek, az érdekvédelemmel, valamint a gazdaság-és területfejlesztéssel foglalkozó egyesületek is. Térségünkben jelentős számban vannak olyan civil szervezetek melynek célkitűzése a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű családok és gyermekek, idősek, illetve fogyatékkal élők, a szociálisan rászorulóknak támogatása. Munkaszervezetünk több száz civil szervezetet gyűjtött össze a térség 37 településéről. Civil adatbázist hozott létre. Egy részével folyamatos a kapcsolattartás, de eseti jelleggel a többi szervezettel is együtt dolgozunk. A civil szervezetek nagyban segítik munkánkat, közösségmegtartó erejük jelentős. A vidéki lakosság megtartása érdekében a helyben elérhető alapszolgáltatások körének bővítését, minőségének és hozzáférhetőségének javítását célozza a többfunkciós szolgáltató központok működtetése. Több ilyen Integrált Községi Szolgáltató Tér működik térségünkben, (Bihardancsháza, Biharnagybajom, Hencida, Mezőpeterd, Szentpéterszeg), közülük többet civil szervezet üzemeltet. A nagyobb településeken a művelődési házak, a kisebbeken a faluházak, közösségi házak adnak helyet a helyi önszerveződő csoportoknak. A térségben a közoktatási feladatellátás 100%-ban lefedett. (1 településen óvoda, 7 település területén általános iskola nem működik, a tanulók szervezett formában (iskolabusz) járnak be a székhely iskolájába. A térség 4 középiskolával rendelkezik.

A térség lakásállományát vizsgálva évről-évre ugyanazt mutatja: nem, vagy csekély mértékben változott a lakóingatlanok száma. A legtöbb településen van szociális bérlakás. A térség egészségügyi állapota és ezekhez kapcsolódó mutatók az országos átlagnak megfelelőek. Ez betudható a térségi kórház viszonylagos közelségének is. Ettől függetlenül a mélyszegények egészségügyi állapota rossz. Többnyire a fiatalok körében jelentkeznek az egészségi állapotra káros szenvedélyek, így a dohányzás, rendszeres alkoholfogyasztás és a kábítószeres fogyasztás. A térségre jellemző az alacsony foglalkoztatottság és magas munkanélküliség. Személyi jövedelemadó-fizetésre kötelezett adófizetők számát, száz lakosra vetítve mutatja a következő ábra.

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

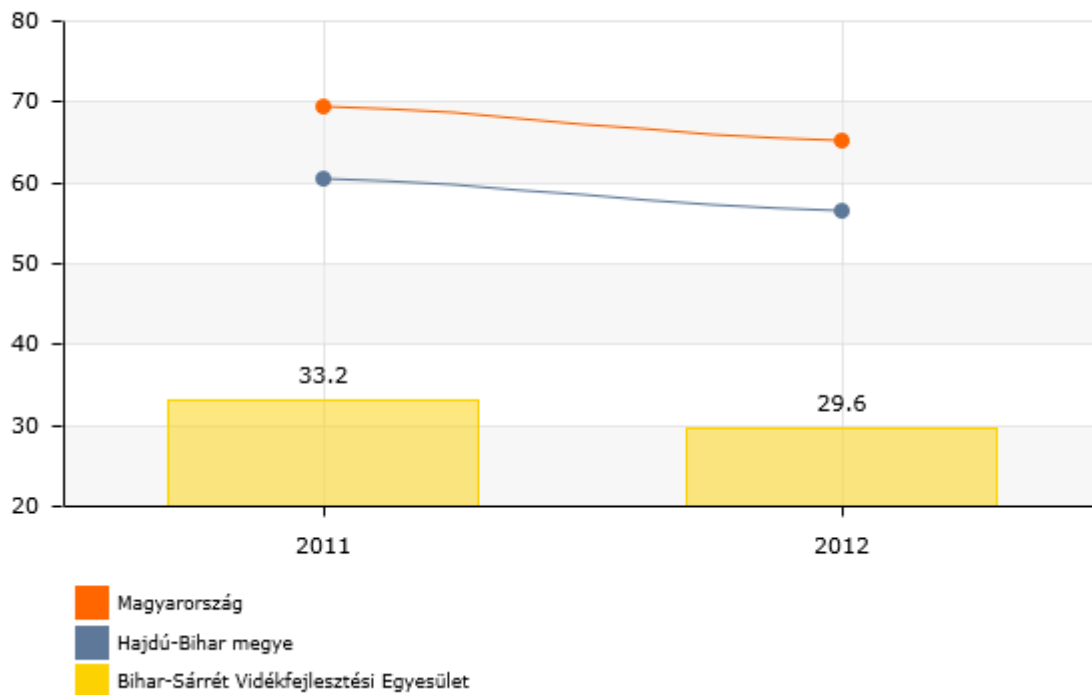

Azt látjuk, hogy száz lakosra 2013-ban 41,1 db adófizető jut, és évről évre magasabb, viszont még mindig csak 93%-a a megyei és országos értéknek. A legnagyobb foglalkoztató a legtöbb településen az önkormányzat. Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem 28%-al kevesebb a megyei jövedelem értékénél és 37%-al az országos értékénél. A rendszeres munka jövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 éves) belül 57,1% volt 2001-ben. 2011-ben aránya csökkent 50,2%, de a megyei és az országos arányt így is jóval meghaladja. Az országos arány másfél szerese, a megyei értékénél 13%-al több.

5. **A gazdaság helyzete:**

A vállalászási demográfiát mutatja, vagyis a működő vállalkozások számát ezer lakosra vetítve a következő ábra:

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

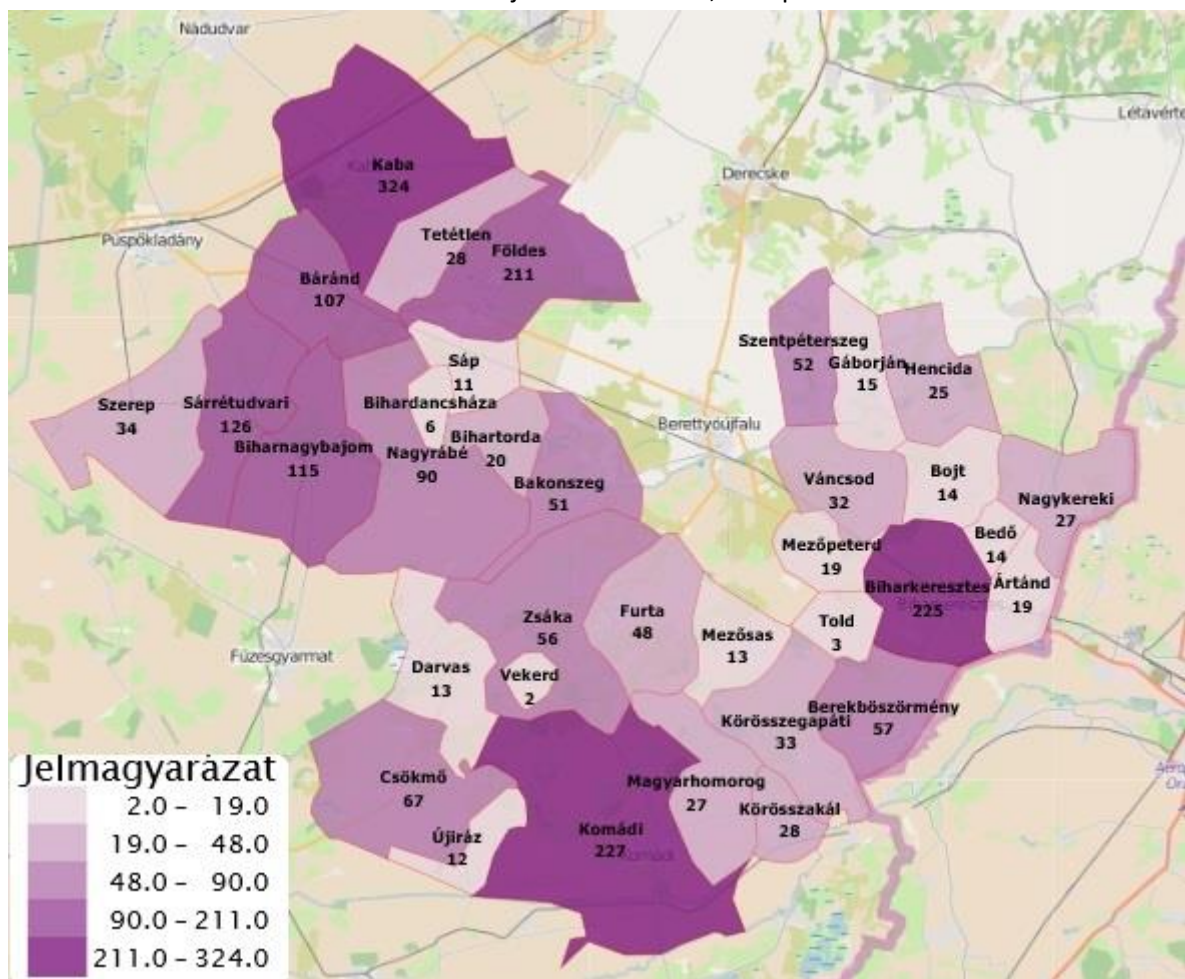
Látható, hogy az ezer főre jutó vállalkozások száma 2012-ben 29,6 darab volt. Hajdú-Bihar megyében ez az érték 56,5 darab, Magyarországon pedig 65,1 darab. Mindkét érték jóval magasabb, mint a térségünk értéke. A vállalkozásokon belül a mezőgazdaság a Sárréti kistérségben máig fontos gazdasági ágazat, mind a megyén, mind a régió belül jelentős agrárgazdasági terület, ennek okát a térség természetföldrajzi adottságaiban, illetve a történelmileg kialakult termelési kapcsolatokban kereshetjük. A sárréti rész északi, termékenyebb Dél- Hajdúság területe, kiváló termékenységgel rendelkező réti csernozjom térség déli, délkeleti részét elfoglaló kistáj, a Nagy- Sárrét talajai talajvízhatás alatt állnak, a réti talajok mellett szikesek is előfordulnak. A térség terméketlen északnyugati része, a Hortobágy sós és szikes talajjal fedett, érzékeny természetvédelmi terület, mezőgazdasági hasznosításra alkalmatlan. A bihari térség nyugati területein a szikes talajok aránya magas, a Keleti-Észak keleti területek talajadottságai lényegesen kedvezőbbek. Ennek megfelelően a Sárréten inkább a növénytermelés a tradicionális megélhetési ágazat, míg Bihar szikes, gyengébb adottságú területein az állattenyésztésnek vannak hagyományai.

A térségben a mezőgazdaság ma is fontos jövedelemkiegészítő mellékfoglalkozás, ugyanakkor az önellátásban is fontos szerepet játszik. A mezőgazdasági termelésre alig épül térségi feldolgozóipar, mely növeli a helyi termelők kiszolgáltatottságát. A megtermelt termékek jó része feldolgozatlanul, vagy alacsony feldolgozottsági fokon hagyja el a térséget. Az elmúlt években megjelentek a kistermelők, akik a mezőgazdasági termékek feldolgozottsági szintjét javítják. Ezeknél a kistermelőknél jelen van az innováció, az adott termék újszerű piacra juttatásának igénye, az együttműködési hajlandóság. Új színfolt a szociális szövetkezetek megjelenése. A vizsgált térségben az erdőterületek mozaikosan kis foltokban elszórva jelennek meg, kis kiterjedésűek. Az őshonos állomány aránya kicsi, jellemző fafajok: akác, nemes nyár, amerikai kőris, kocsányos tölgy.

A térség iparosodottsági szintje alacsony, a helyi ipar ágazati szerkezete korszerűtlen, a technológiák jórészt elavultak. A kedvezőtlen termelési feltételek halmozódása miatt a külföldi tőke számára nem vonzóak a térség befektetési lehetőségei. Az ipar nem használja ki még a helyben adott lehetőségeket sem (határon átnyúló kapcsolatok fejlesztése, Debrecen K+F tevékenysége, agrártermékek feldolgozása, stb.).

A terciér szektor az, amely a térség minden településén megtalálható.

A működő vállalkozások számát mutatja 2013. évben, településenként a következő ábra:

A szolgáltatások száma folyamatosan nő, bár a területi eloszlás nem egyenletes. A szolgáltató és kereskedelmi ágazat a legnagyobb munkaadó. A kiskereskedelmi boltok ezer lakosra jutó száma a második legkedvezőbb a megyében.

Kereskedelmi szálláshely három településen található Nagyrábé, Földes, Mezőpeterd. 2013. évben a kereskedelmi szálláshely férőhelyeinek száma 114 db. Falusi szálláshely hat településen található Báránd, Sárrétudvari, Bihardancsháza, Bihartorda, Komádi, Újiráz. 2013. évben a falusi szálláshely férőhelyeinek száma 137 db. Turisztikai szervezet (TDM, klaszter) nincs a térségünkben. A szálláshely szolgáltatásokon kívül, egy-egy turisztikai szolgáltatónál már megtalálható egy vagy több turisztikai termék, együttműködések is fellelhetők, de turisztikai termékcsomagok, tematikus utak nincsenek.

Térségünk több települését érinti az Alföldi Kék túra útvonala. A 06 számú 97 km-es szakaszából közel 40 km megy keresztül Körösszakál, Furta, Zsáka, Bakonszeg, Berettyóújfalu településeken. A 07 számú 114.5 km-es szakaszból több mint 20 km Gáborján, Hencida, Bojt települést érinti. A túra irányítója a Magyar Természetjáró Szövetség.

A 2007 – 2013 programozási időszak pályázatainak közül a legnépszerűbb és egyben legsikeresebb terület a turisztikai tevékenység ösztönzése volt. A 29 pályázat 15 településről érkezett.

6. A HFS stratégiai irányát leginkább meghatározó társadalmi-gazdasági körülmények:

A legnagyobb probléma a térségben a munkanélküliség, a magas elvándorlási arány, a kevés és gyenge vállalkozás. Minden olyan fejlesztést, amely munkalehetőséget teremt, vagy tart meg támogatni szükséges a munkanélküliségi és elvándorlási mutatók javítása érdekében. A térség mikrovállalkozásainak versenyképessége nagymértékben függ a működési költségeik nagyságától és technológiai fejlettségüktől, ezért ezeket a fejlesztéseket szintén támogatni kívánjuk. A közelmúltban több kézműves terméket előállító vállalkozás indult térségünkben. Célunk újabb kézműves vállalkozás elindulásának elősegítése, ezeknek a vállalkozásoknak a népszerűsítése. A térség térszerkezeti fekvése kedvező, ezért a magyar – román határ és Nagyvárad közelségének hatékony kihasználását nemzetközi együttműködéssel akciócsoportunk is segíti.

Hangsúlyos területe stratégiáinknak a turisztika. A térség egyedülálló néprajzi értékekben, kiemelkedően gazdag kulturális hagyományokban, táji értékekben. A hagyományokon alapuló térségi rendezvények színvonalasak, több közülük nemzetközi rendezvény (Kárpát-medencei Vőfély találkozó, Bihar - Bihar Expo, Sárrett Íze fesztivál stb.). Az előregedő kis falvak megőrizték az eredeti parasztházakat, hagyományos faluszerkezetet. A több mint tíz védett terület flórája és faunája rendkívül gazdag. Cél a helyi szellemi és tárgyi örökség bemutatási színvonalának emelése, egy-egy helyi kulturális, gasztronómiai stb. érték turisztikai terméké fejlesztéséhez való hozzájárulás. Szálláshelyek fejlesztésével, új szolgáltatások megjelenésével, egy-egy település egységes településképe kialakításával nő a térség turisztikai vonzereje, és jelentős gazdasági hatásai vannak. A közelmúltban indult kézműves tevékenységek bekapcsolódtak a helyi turizmusba, ezért

további fejlesztésük szükséges. A helyi Idegenforgalom szempontjából a térség turisztikai termékcsomagja, marketingje nem megfelelő. Cél a turisztikai termékcsomagok, valamint a térségi marketing erősítése. Ezen a területen a vállalkozások mellett az önkormányzatok, a helyi civil szervezeteknek, társadalmi vállalkozások munkája kiemelkedő. A turizmus élénkítésével célunk a vállalkozásösztönzés, a munkanélküliség csökkentése.

A civil szervezetek száma és önszerveződő képessége a térségben viszonylag magas. Jelentős közösségformáló szerepet töltenek be, van közöttük olyan, amelyet 1876-ban alakítottak. Tevékenységük az élet számos területét lefedi. Jelentős számban vannak olyan civil szervezetek melynek célkitűzése a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű családok és gyermekek, idősek, illetve fogyatékkal élők, a szociálisan rászorulókat támogatása, mindezek mellett fontos a környezettudatosságot és egészségtudatosságot célzó munkájuk. A helyi közösségek népszerűségmegtartó, identitást erősítő tevékenységét működésük segítségével, új közösségi terek létrejöttével, a már meglévő közösségi terek fejlesztésével, valamint a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások támogatásával, eszközellátottságuk javításával segítjük.

A fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportokkal kapcsolatos, a stratégia készítés során megfogalmazódott problémákat, igényeket szeretnénk egy komplex programban kidolgozni, majd pályázat formájában benyújtani az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programba.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület működésének négy évében arra törekedett, hogy minél többen megismerjék munkánkat. Érdeklődéssel és bizalommal forduljanak hozzánk. Térségünk lakói, vállalkozói, önkormányzatai aktívan vegyenek részt az Európai Unió Program megvalósításában. A négy év alatt több mint másfél milliárd forintnyi kipályáztatott fejlesztési forrás, a százhatvanegy nyertes pályázó, a meg nem valósult projektek elenyésző száma azt bizonyítja, hogy bizalommal fordulnak hozzánk. Erre alapozhatjuk további munkánkat. A nyertes projektek által számos probléma megoldása elindult.

Az EMVA III. tengely pályázatainak köszönhetően melyhez a Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport Helyi Vidékfejlesztési stratégiája illeszkedett, munkahelyek jöttek létre, vagy már meglévő munkahelyek stabilitása nőtt. A vállalkozások új technológiákat vezettek be, telephelyeiket korszerűsítették. A turizmus fejlődését segítette számos vendégház, ifjúsági szálláshely szolgáltatásainak bővítése. A helyi kultúrát és hagyományokat felsorakoztató rendezvények a helyi identitástudatot, a térségi kohéziót erősítették. A megújult templomok által egy-egy település turisztikai vonzereje nőtt.

Az EMVA IV. tengelyének LEADER programjában elsősorban olyan fejlesztések valósultak meg, melyek a III. tengelyben nem voltak támogathatóak, a LEADER alapelvek körültekintő alkalmazásával. Itt már nyújthattak be pályázatot városi ranggal rendelkező településekről is. Az intézkedések kritériumai között az együttműködés megjelent feltételként.

Összességében a 2007-2013 időszak fejlesztéseiről elmondható, hogy még nem összefüggő fejlesztések voltak csupán pontszerűek.

Egyesületünk tagsága, a szférák aránya az évek során nem változott. A Helyi Vidékfejlesztési stratégiában megfogalmazott célkitűzéseink eddigi működésünk során alapvetően nem változtak. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia az Egyesületünk által megfogalmazott hosszú távú elrendő célokat tartalmazta. Összefoglalta azokat a gondolatokat, elképzeléseket, melyeket a stratégia alkotás folyamatában az itt működő civilek, vállalkozók, önkormányzatok megfogalmaztak.

Az eltelt évek tapasztalatai, a megvalósult projektek megalapozzák a 2014 – 2020 fejlesztési időszakot. A HVS – ben megjelenő célok a pályázatok eredményeként részben megvalósultak. A 2014 – 2020 fejlesztési időszakban egyrészt folytatnunk kell eddigi munkánkat, de új megoldási lehetőségeket is keresnünk kell a térség problémáira. Arra törekszünk, hogy a megfogalmazott helyi adottságokon alapuló, az értékmegőrzésen túl mutató, a helyi tudást és kreativitást magában foglaló fejlesztések legyenek támogathatóak, így reagálva a térség legfontosabb szükségleteire. Továbbra is arra törekszünk, hogy a projektek egymásra épüljenek, kiegészítve egymást hatásuk hatványozódjék.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

A helyi szereplőket segítjük forráshoz jutni a következő területeken:

A Vidékfejlesztési Program intézkedéseinél:

Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatása (Vidékfejlesztési Program 6. intézkedés). Induló vállalkozások a térség gazdasági stabilitását erősítik. A vállalkozóvá válás eredményeként csökken a munkanélküliség, az elvándorlás. Új tevékenység bevezetése fokozza a termelési és jövedelembiztonságot.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat az 1. a 2. és a 6. intézkedések által.

Együttműködési projektek, kis gazdasági szereplők közös fejlesztései, közösség által támogatott mezőgazdaság (Vidékfejlesztési Program 16. intézkedés). Az együttműködés segíti a szereplők piaci stabilitását. Innovációként az értékesítés új formája jelenhet meg, társadalmi innovációt hordoz.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat az 1. és a 2. intézkedések által.

Vidéki területek kis infrastrukturális fejlesztései, helyi alapszolgáltatások infrastrukturális fejlesztései (Vidékfejlesztési Program 7. intézkedés). A helyi közösségek infrastrukturális ellátottsága változó, ennek javulása a helyi közösségek megerősödéséhez járul hozzá. A helyi alapszolgáltatások fejlesztése segíti a hátrányos helyzetű vagy valamilyen szempontból sérülékeny csoportok alapszolgáltatásokhoz való hozzáférését, hozzá járul a szegénység újratermelődésének csökkentéséhez, a felzárkózáshoz. A 37 település közül 15 településre jellemző, hogy ezer fő alatti a lakosság száma, ezen intézkedésen belül lesz lehetőségük ezeknek a településeknek közösségi szolgáltató tér létrehozására.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat a 3. a 4. az 5. és a 7. intézkedések által.

Rövid Ellátási Lánc tematikus alprogram. A kis gazdasági szereplők piaci stabilitásának megerősítése, az egészséges élelmiszerek népszerűsítése a cél, ezen kívül hozzájárul a vidéki települések erőforrás-hatékony működéséhez.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat az 1. a 2. és a 6. intézkedések által.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP):

- Első prioritási tengelye a kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása prioritás kiegészítőjeként, a LEADER 1. a 2. és a 6. intézkedései eredményeként új vállalkozások indulnak, már meglévők piaci pozíciója javul.
- Negyedik prioritási tengelye a környezet fenntartható és erőforrás-hatékony gazdasági fejlesztése prioritás kiegészítőjeként a LEADER 1. intézkedés eredményeként csökken a vállalkozások rezsiköltsége, a megújuló energiák széleskörű alkalmazásával csökken a környezetterhelés.
- Ötödik prioritási tengelye a foglalkoztatás fejlesztési prioritás kiegészítéseként a LEADER 1. a 2. és a 6. intézkedések eredményeként új vállalkozások támogatása eredményeként nő a foglalkoztatás, a társadalmi vállalkozások támogatása révén nő a fenntartható munkalehetőségek aránya.
- Hetedik prioritási tengelye a versenyképes turisztikai kínálat fejlesztési prioritás kiegészítéseként a LEADER 2. az 5. és a 6. intézkedések eredményeképp új turisztikai termékek jelennek meg, a már meglévők színvonala emelkedik, együttműködések alakulnak ki. A bejárható Magyarország program gerincútvonalaira épülő fejlesztéseket egészíthetik ki a LEADER fejlesztések.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív program Hajdú-Bihar megye (TOP):

- Első fejlesztési prioritása a fenntartható környezet prioritás kiegészítéseként a LEADER 2. az 5. és a 6. intézkedés eredményeként a helyi természeti, táji értékek megőrzéséhez járulunk hozzá. A LEADER 1. intézkedés eredményeként a megújuló energia alkalmazásával nő az energiahatékonyság.
- Harmadik fejlesztési prioritás versenyképes gazdaság prioritás kiegészítéseként a LEADER 1. a 2. és a 6. intézkedés eredményeként a térség vállalkozásainak technológiai fejlesztése hozzájárul piaci pozíciójának megerősítéséhez, a turisztikai fejlesztések a helyi turisztikai termékek színvonalának emelkedését eredményezik, a turisztikai együttműködések a térség turisztikai vonzerejét növelik.
- Ötödik prioritás az intelligens társadalom prioritást erősíti a LEADER 3. és az 5. intézkedései mivel a helyi rendezvények, táborok a közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítik, felhívják a figyelmet az egészséges életmód, illetve a egészséges fogyasztási szokások fontosságára és a társadalmi befogadást erősítik.

- Hatodik prioritás, Egészséges és gondoskodó társadalom prioritást erősíti és kiegészíti a LEADER 3. a 4. az 5. és a 7. a hátrányos helyzetű csoportok támogatása civil szervezeteken keresztül, a helyi közösségi terek fejlesztése által.
- Hetedik prioritás Turizmus-fejlesztés kiegészítéseként a LEADER 2. az 5. és a 6. intézkedése a térség hagyományainak (népi kultúra, hagyományok, gasztronómia) megőrzéséhez, helyi specifikumként való pozicionálásához járul hozzá.
- Nyolcadik prioritás Élhető vidék – élhető települések LEADER 3. a 4. az 5. és a 7. intézkedések hatásaként a közösségek környezetének infrastruktúrája fejlődik, tájértékek felszínre kerülnek, ismertségük elismertségük nő, az elmaradottságot konzerváló folyamatok változnak.
- A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület térségében a két tízezer fő feletti lakosságszámmal rendelkező város található, a városi CLLD program a város-vidék kapcsolat erősítését jelenti.

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program:

- Első prioritási tengely Együttműködő társadalom melynek egyik célja hogy a hátrányos helyzetűek, romák aktív társadalmi szerepvállalása növekedjen, hagyományaik összegyűjtése, bemutatása a társadalmi együttélést, kölcsönös szemléletformálást szolgálja. Ezeknek a céloknak az eléréséhez járulnak hozzá a LEADER 3. a 4. az 5. és a 7. intézkedései.
- Harmadik prioritási tengely a Gyarapodó tudástőke célja a korai iskolaelhagyók számának csökkentése és a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése, a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása a koragyermekkorai nevelésben, az alap- és középfokú oktatásban, ideértve az oktatásba való visszatérést ösztönző formális és informális tanulási formákat is. A LEADER 3. és a 4. intézkedései kiegészítik ezeket a célokat.

Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program:

- Ötödik prioritási tengely energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása, melynek célja a megújuló energiaforrások fokozott alkalmazásának ösztönzése eredményeként csökken az ország szén-dioxid kibocsátása, energiainport-függősége és a környezetterhelése, mérséklődnek a felhasználók energiaköltségei, valamint – különösen a biomassza esetében – bővül a vidéki foglalkoztatás. Ezeknek a céloknak az eléréséhez járulnak hozzá a LEADER 1. a 2. és a 6. intézkedései.

A HACS kíván pályázni:

Együttműködési projekt (Vidékfejlesztési Program 19. intézkedése). Lengyel akciócsoporttal, 2014. évben megkötött együttműködési megállapodás alapján közös projekt megvalósítását tervezzük. A projekt célja a magyar-lengyel kereskedelmi kapcsolatokban érdekelt vállalkozások, a helyi terméket előállítók piacra jutásának segítése. Jó gyakorlatok bemutatása nem csak vállalkozói, hanem civil szervezetek munkája hagyományápolás, egészségmegőrzés, természetvédelem területén is.

Hasonló projektet valósítottunk meg 2014-ben a Magyarország Határa Mentén működő Bihar Megyei Helyi Akciócsoporttal. A projekt fenntartási ideje még tart, viszont az eddigi tapasztalatok alapján újabb projektet tervezünk.

A termálvíz sok településen jelen van, viszont csak négy településen üzemel fürdő. A termálvíz hasznosítás, innovatív formáját valósította meg térségi együttműködés keretében két település, melyek továbbfejlesztését tervezik.

Akciócsoportunk két járást fed le. A kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet szerint komplex programmal fejlesztendő mindkét járás. Az EFOP pályázati lehetőségeit kihasználva komplex program megvalósítását tervezzük társadalmi felzárkózás elősegítése érdekében. A program hozzájárul a járások Helyi Esélyegyenlőségi Programjaik végrehajtásához. A tervezett program célja a fiatalok helyben tartása, helyi felzárkózást szolgáló tudástőke bővítése, közösségépítés és megtartás, környezeti fenntarthatóság elősegítése, többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése.

A Program 1. és a 7. intézkedés célja az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése. Az intézkedés kiegészíti a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok által kidolgozott stratégiák társadalmi felzárkózási céljai megvalósítását. A megvalósítandó tevékenységeknek illeszkedniük kell a Helyi Fejlesztési Stratégiához, valamint a területén elfogadott legalább egy települési szintű, a 2/2012. (VI.5.) EMMI rendelet szerinti helyi esélyegyenlőségi program végrehajtásához.

1. Helyi felzárkózást szolgáló tudás bővítése,
2. Többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése,
3. Kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése,
4. Közösségépítés és –megtartás, építve az 1. és a 3. intézkedésben kialakított módszertanra és mentorhálózatra,
5. A környezeti fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés.

A Partnerségi Megállapodás azonosítja azt az öt nemzeti fejlesztési prioritást, amelyek együttes megvalósítása lehetővé teszi az átfogó fejlesztési cél elérését. Ezek közül a KEHOP elsősorban és közvetlenül az energia- és erőforrás hatékonyság növeléséhez járul hozzá. Helyi Akciócsoportként szemléletformáló akciók szervezésével kívánunk hozzájárulni ennek a célnak az eléréséhez.

Stratégiánk által megfogalmazott céljaink megvalósulása hozzá járul a megyei stratégiai célok megvalósulásához. Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 négy stratégiai ágazati célt határoz meg. A helyi fejlesztések mindegyike érinti valamelyik stratégiai ágazati célt.

- Az első az Alföld értékeire épülő fenntartható környezet ágazati cél elsősorban és közvetlenül a fenntarthatóság környezeti dimenziójának erősítését szolgálja az Alföld tradicionális értékeinek, az alföldi táj adottságainak megőrzésével.
- A második a Versenyképes gazdaság és egészséges élelmiszer stratégiai ágazati cél.
- A megye gazdasági szerkezetének megfelelő oktatás, szakképzés elérése a harmadik stratégiai ágazati cél.
- Közösségi, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlőségének és életminőségének javítására a negyedik stratégiai cél.

Több település már rendelkezik elfogadott Integrált településfejlesztési Stratégiával (ITS), sok esetben folyamatban van ezek elkészítése.

Püspökladányi ITS főbb prioritásai az üzleti infrastruktúra fejlesztése, turisztikai célú fejlesztések, ezen belül konferencia- és rendezvény-turizmus, közlekedési feltételek javítása, város- térségfejlesztés.

Berettyóújfalui ITS-ben megfogalmazott főbb célok a következők: Berettyóújfalun legyen erős helyi gazdasággal rendelkező város, legyen a járás valódi központja, legyen „lakható város”, legyen gazdaságilag, társadalmilag és ökológiailag egyaránt fenntartható, emberi léptékű kisváros, legyen a régió tudásalapú társadalmának kialakításában jelentős szerepet játszó iskolaváros, legyen egészségcentrum.

Településeink rendelkeznek Helyi Esélyegyenlőségi Tervvel, a két járásra Járási Esélyegyenlőségi Programok készültek.

A Berettyóújfalui járási program célja a Berettyóújfalui járás települései között modell értékű együttműködés kialakítása, mely során Berettyóújfalun város koordinációs tevékenységével szoros területi együttműködés alakul ki és erősödik meg a járás települései között a társadalmi felzárkózást segítő helyi esélyegyenlőségi programok végrehajtása érdekében.

A Püspökladányi járási programban megfogalmazódik, hogy járás települései hasonló esélyegyenlőségi problémákkal küzdenek, hasonló célcsoportokat kell megcélózniuk a társadalmi felzárkózást elősegítő tevékenységeik során. A települések mindegyikének esélyegyenlőségi célcsoportja azonos. A gyermekek kapcsán, mint esélyegyenlőségi célcsoport olyan problémák merülnek fel, mint veszélyeztetettség, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet. A nők esetében alapvető probléma, hogy nincs kifejezetten az ő helyzetüket felmérő kutatás. A célcsoportra jellemző továbbá, hogy magasabb a nők esetében a tartós munkanélküliség, valamint GYES után nehezen tudnak újra munkába állni, kevés a lehetőség 4 órás munkavállalásra. Nincs egyáltalán, vagy nincs elegendően kiépített gyermeknevelést támogató szolgáltatás. Az idősek legfőbb esélyegyenlőségi problémáját az okozza, hogy nincs a részükre elegendő szakosított ellátás, ápolást, ellátást biztosító intézmény, sem átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény. Problémát jelent, hogy magas a járásban az 55 év feletti munkanélküliségének aránya. Továbbá szükséges az idős személyek környezetének, otthonának védelmet szolgáló intézkedések bővítése. A nőkhöz hasonlóan a fogyatékkal élőkkel kapcsolatos felmérések száma is alacsony. Általános probléma, hogy magas a munkanélküliek száma a fogyatékkal élő körében, valamint alacsony az ismertsége a fogyatékkal élőket segítő civil szervezeteknek. A legfőbb közös problémát tehát a társadalmi konfliktusok, a foglalkoztatás problémái és a lakosságmegetartás kihívásai jelentik.

A Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotása során figyelembe vételre kerültek a térség releváns fejlesztését célzó programok.

A berettyóújfalui kistérségben Biharkeresztesen és Komádiban jött létre Biztos Kezdet Gyerekház és Községi Ház. Mindkét településen a két intézmény egy épületen belül található. A házak legfontosabb funkciója, hogy mindenki számára nyitott közösségi ház funkciót töltsön be, ami a helyi program „bázisa”, amelyre ráépíthetők a közösség erősítését (együttgondolkodás, információszolgáltatás, érdekérvényesítés stb.), a szülők és gyerekek szabadidejének értelmes, szervezett kitöltését szolgáló elfoglaltságok.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat az 3. a 4. az 5. és a 7. intézkedések által.

Turisztikai Desztináció Menedzsment program, valamint Bejárható Magyarország program jelenleg nem működik térségünkben, de a turizmusfejlesztést, mint célt tartalmazza stratégiánk, kiegészítve azokat.

A LEADER program hozzájárul ezeknek a céloknak a megvalósulásához és kiegészíti azokat az 1. a 2. a 3. az 5. és a 6. intézkedések által.

4.4 SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> - A járási központok Berettyóújfalú és Püspökladány a térség településeiről könnyen megközelíthetők. - Több mint tíz védett területtel rendelkezik. A térség flórája és faunája rendkívül gazdag. - Egyedülálló néprajzi értékek, népi kismesterségek. - Kiemelkedően gazdag kulturális hagyományokban, táji értékekben. - Hagyományos táji ízvilág. - Hagyományokon alapuló térségi rendezvények. - Az előregedő kis falvak megőrizték az eredeti parasztházakat, hagyományos faluszerkezetet. - A közoktatási rendszer kiépítettsége megfelelő. - A civil szervezetek száma és önszerveződési képessége a térségben viszonylag magas. - A működő vállalkozásokon belül a szolgáltatási szektorban működők magas aránya. - A 2007-2013 időszak megvalósult projektjei tovább fejleszthetők. A jó példák segítik az új pályázókat. - Az egyesület iránti bizalom segíti a további együttműködések. 	<ul style="list-style-type: none"> - Az úthálózat mennyisége és minősége nem megfelelő. - Erőforrások kihasználásának gyengeségei (feltáratlan és kihasználatlan alapanyag, energetikai erőforrások, helyi tudás, mint erőforrás) - Idegenforgalom szempontjából a térség turisztikai termékcsomagja, marketingje nem megfelelő. - Nincs TDM szervezet, turisztikai klaszter. - Relatív alacsony erdőszültség. - Az itt élők környezettudatossága, és egészségtudatossága alacsony szintű. - Magas az elvándorlók száma, mely főként a magasabban iskolázott fiatalokra jellemző. - Öregedő társadalom. - Magas munkanélküliségi ráta, illetve szegénység jellemző a térségre. - Magas a csak nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya. - Ezer lakosra jutó vállalkozások száma fele az országos értéknek.

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> - A térség térszerkezeti fekvés kedvező. - A magyar-román határ és Nagyvárad közelsége. - Kiaknázható idegenforgalmi vonzerők (termálvíz, táji értékek, kulturális hagyományok, természeti környezet). - A stressz mentes környezet a kulturális hagyományok, a gyógy- idegenforgalom és a vadászat, horgászat kedvező turisztikai lehetőségeket jelent. - Vállalkozói környezet, tudás fejlesztése. - A piacra jutás, innovatív értékesítési módok megjelenése. - A debreceni K+F központ közelsége lehetőséget jelent az innovációk behozatalára. - Színvonalas kulturális rendezvények szervezése a helyi hagyományokhoz, értékekhez illeszkedve. - Helyi termékek száma nő 	<ul style="list-style-type: none"> - Tovább növekszik a verseny a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek piacán. - A térség gazdasági teljesítőképessége nem alkalmazkodik az adottságokhoz, a piaci kívánalmakhoz. - Alacsony tőkebeáramlás, marad a tőkehiány. - A helyi termelők kiszorulnak a piacokról. V4 - A hasonló turisztikai adottságokkal rendelkező hazai és külföldi térségek fejlődése miatt a térség idegenforgalmi versenyképessége nem nő. - A képzett munkaerő elvándorlása fokozódik a megfelelő minőségű munkahelyek hiánya és az alacsonyabb kereseti lehetőségek miatt. - A foglalkoztatási problémák kezelésének elmulasztásával szociális válság alakulhat ki. - A halmozottan hátrányos helyzetű lakosság újratemelődik. - Tovább növekednek a térségben a társadalmi és a területi különbségek.

(2. sz. melléklet probléma térkép)

5.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

	Belső Erősségek	Belső Gyengeségek
Külső Lehetőségek	Offenzív Stratégia: Induló és működő vállalkozások fejlesztésének és a tájérték alapú turisztikai fejlesztések hatására új vállalkozások jönnek létre, csökken a munkanélküliség. Közösségi terek támogatásával, a helyi közösségek megerősítésével, rendezvényekkel és táborokkal a helyi identitástudat erősödik, az elvándorlás üteme lassul.	Fejlesztő Stratégia: A meglévő vállalkozások energetikai és technológiai fejlesztései által piaci pozíciójuk erősödik, biztosított a fenntartható fejlődés. Civil szervezetek működésének támogatásával, a társadalmi befogadást segíti. Új turisztikai attrakciók és szolgáltatások a térség turisztikai vonzerejét növelik.
Külső Veszélyek	Védekező Stratégia: A helyi termékek és helyi turisztikai fejlesztések által a térség gazdasági potenciálja nő. Civil szervezetek megerősítése, közösségi terek fejlesztése segíti a hátrányos helyzetű lakosság felzárkózását, a társadalmi és területi különbségek csökkenését.	Elkerülő Stratégia: A pályázati források katalizátor szerepet töltenek be, hatásaként csökken a vállalkozások tőkehiánya, a társadalmi programok támogatásának köszönhetően és a közösségi terek fejlesztésének hatására a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi szerepvállalása nő.

A SWOT elemzés alapján látható, hogy a térség legnagyobb problémája a munkanélküliség, a vállalkozások alacsony száma, és tőkehiánya. Ezek a problémák a vállalkozások technológiai és energetikai fejlesztésével enyhíthetők. Ezeknek a vállalkozásoknak a már meglévő munkaerőigénye nem csökken. Induló vállalkozások támogatásával csökken a térségben a munkanélküliség, az új vállalkozások a térség gazdasági potenciálját erősítik. Gazdaságfejlesztési célokhoz járulnak hozzá a helyi értékeken alapuló turisztikai fejlesztések. A civil szervezetek működésének támogatása, a közösségi terek fejlesztése, a helyi rendezvények és táborok támogatása az itt működő közösségeket erősítik, a térség hagyományainak összegyűjtése, bemutatása a társadalmi együttélést, kölcsönös szemléletformálást szolgálja.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A stratégia megalkotása során az esélyegyenlőséget a teljes nyilvánosság biztosításával, értük el. A stratégia tervezési előzményeként a 2007-2013 időszakban nyertes projektjeinkről kiadványt készítettünk, melyet az önkormányzatok segítségével eljuttattunk a térség valamennyi háztartásába. A stratégia megalkotásában való részvételre szólítottuk meg a térség lakóit, civil szervezeteit, vállalkozóit, önkormányzatait honlapunkon. Fórumainkra helyi rádió hirdetések segítségével hívtuk az érdeklődőket. Több alkalommal elektronikus megkeresés formájában vontuk be a térség szereplőit a munkánkba. Munkaszervezeti irodánk napi nyitvatartási idejében fogadta az ügyfeleket.

A veszélyeztetett és hátrányos helyzetű csoportokra fokozott figyelmet fordítottunk. A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesületnek több olyan tagja van, mely a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű csoportok problémáival foglalkozik (Roma Nemzetiségi Önkormányzat, több egyházi szervezet, szociális szakember), a velük való folyamatos kapcsolattartás is biztosítja az esélyegyenlőséget a hátrányos helyzetű csoportokkal. A Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotásához a statisztikai adatgyűjtés mellett nagyon fontos a helyi szereplők véleménye, probléma felvetése, igényeinek összegyűjtése ezért több interjút is készítettünk. Az egyik ilyen Gáborján település polgármesterével, aki maga is roma származású. A másikat pedig Bojt község polgármesterével és művelődési ház vezetőjével. Azért választottuk interjú alanyunknak polgármester asszonyt és kollégáját, mert a 2011. évi népszámlálási adatok alapján a Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület működési területén lévő települések közül a legnagyobb arányban (33,8 %) ezen a településen vallották magukat roma származásúnak. E mellett fórumaink résztvevőitől is hasznos információkhoz jutottunk. A stratégia alkotás folyamatában ezek az észrevételek, javaslatok folyamatosan beépítésre kerültek a stratégiába.

A megfogalmazott problémákat helyi szinten nem lehet megoldani, csak enyhíteni. A legnagyobb probléma a munkanélküliség, a vállalkozások hiánya. A Helyi Fejlesztési Stratégia a vállalkozások és a turizmus támogatásával hozzájárul a munkanélküliség enyhítéséhez. A helyi közösségek megerősítésével a társadalmi együttélés minőségi javulása érhető el, a hagyományokban rejlő és a helyi tudásban rejlő lehetőségek kerülnek felszínre. A színvonalas rendezvények a hagyományok, a helyi tudás bemutatásának, megélésének színterei. Akár a civil szervezetek működésének segítése, akár a közösségi terek fejlesztéséhez való hozzájárulás segíti a hátrányos helyzetű csoportokat.

A fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportokkal kapcsolatos, a stratégia készítés során megfogalmazódott problémákat, igényeket szeretnénk egy komplex programban kidolgozni, majd pályázat formájában benyújtani az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programba.

A stratégia megvalósulása során, nyomon követjük a megvalósított fejlesztéseket, a monitoring működtetése fontos visszacsatolása munkánknak.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A térség flórája és faunája rendkívül gazdag, kiemelkedően gazdag táji értékekben. A turisztikai tájérték alapú fejlesztések biztosítják a táj mai állapotának megmaradását a fejlesztések után is. Kiemelt jelentősége van a turizmusnak környezetvédelmi és népegészségügyi szempontból is. Minél többen és

minél gyakrabban fedezik fel a „tájat” annál érzékenyebbek lesznek az egészség a környezetvédelem iránt.

Stratégiánkban fontos cél a megújuló energiaforrások alkalmazásának támogatása. A vállalkozások környezettudatos fejlesztésének támogatása ennek a célnak a megvalósulásához járul hozzá. A projektek kiválasztásánál előnyt élveznek a megújuló energiaforrást alkalmazó fejlesztések.

A monitoring működtetése fontos visszacsatolása munkánknak, a stratégia megvalósulása során, nyomon követjük a megvalósított fejlesztéseket.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A stratégia több intézkedésében megjelenik az integráltság. A turisztikai fejlesztéseknél leginkább szembeűnő. Cél a helyi szellemi és tárgyi örökség bemutatási színvonalának emelése, egy-egy helyi kulturális, gasztronómiai stb. érték turisztikai terméké fejlesztéséhez való hozzájárulás. Ezen a területen a vállalkozások mellett, az önkormányzatok, a helyi civil szervezetek, társadalmi vállalkozások munkája kiemelkedő. A turisztikai termék lehet egy vállalkozás szolgáltatása, egy civil szervezet tevékenysége, vagy egy önkormányzat által megóvott tájérték. Valamennyi szféra egy cél érdekében tevékenykedik, nem csak a térségen belül, hanem azon túlmutató kapcsolatokat is épít. A helyi termékek támogatásánál hasonló figyelhető meg. A helyi terméket előállítók, lehetnek magánszemélyek, civilszervezetek, önkormányzatok is a vállalkozások mellett. Ez az intézkedés hozzájárul a térség hagyományainak megőrzéséhez, a foglalkoztatottság növeléséhez, tehát itt is megfigyelhető a cél elérése érdekében a különböző szférák tevékenysége, illetve az eredmény integráltsága.

Az innováció is jelen van leginkább az együttműködési projektek közül a termálvíz hasznosítását célzó projektnél. A termálvíz hasznosítás, innovatív formáját valósította meg térségi együttműködés keretében két település, melyek továbbfejlesztését tervezik. Térségi együttműködés keretében Földes Nagyközség Önkormányzata a településen található K-29 kataszteri számú termálkút vizére, és annak jelentős mértékű sótartalmára alapozva pilot beruházást valósított meg. Az Önkormányzat létesített egy a termálvíz sótartalmának kinyerésére, és hasznosíthatóságára szolgáló mobil egységet. A leválasztott só ezután egy csomagoló munkagép csomagolja. Továbbá a berendezés a magas sókoncentrációjú vizes frakció (tömény termálvíz) kannázását is lehetővé teszi, így a tömény termálvíz értékesítésére is lehetőség nyílik. A projekt megvalósítása hozzájárul a helyi adottságokon alapuló vállalkozásfejlesztéshez, ezen túl térségi új helyi termékek születnek.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

„Együtt az élhetőbb Bihar – Sárrétért!”

A 2012-ben megfogalmazott Helyi Vidékfejlesztési Stratégiánknak ez volt a címe. A megfogalmazott jövőkép alapvetően nem változott. Célként fogalmazódott meg egy olyan térség létrehozása, ahol a térség adottságainak kihasználása mellett, a fenntartható fejlődés szempontjait figyelembe véve, az emberek életminősége javul, új vállalkozások jönnek létre, a meglévő vállalkozások piaci stabilitása nő,

ezáltal csökken a munkanélküliség, az elvándorlás. Az itt élő lakosság kultúráját egésszé kovácsolva, környezeti és történelmi értékeinket, kulturális hagyományainkat megőrizve erősödik a térség identitástudata, nő az idelátogató turisták száma.

7.2A stratégia célhierarchiája

Jövőkép	
„Együtt az élhetőbb Bihar – Sárrétért!”	
<p>Célunk egy olyan térség létrehozása, ahol a térség adottságainak kihasználása mellett, a fenntartható fejlődés szempontjait figyelembe véve, az emberek életminősége javul, új vállalkozások jönnek létre, a meglévő vállalkozások piaci stabilitása nő, ezáltal csökken a munkanélküliség, az elvándorlás. Az itt élő lakosság kultúráját egésszé kovácsolva, környezeti és történelmi értékeinket, kulturális hagyományainkat megőrizve erősödik a térség identitástudata, nő az idelátogató turisták száma.</p>	

Átfogó cél(ok)	
1.	Az itt élők életminősége javuljon
2.	Helyi gazdaságfejlesztés

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	Vállalkozásfejlesztés	A támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma	1-5
2.	Helyi termékek népszerűsítése	A támogatott projekt keretében együttműködésben szereplő helyi termékek darabszáma	3-8
3.	Civil szervezetek támogatása	A támogatott projekt keretében érintett lakosságszám	350-500
4.	Közösségi terek fejlesztése	A támogatott projekt keretében hátrányos helyzetű csoportot érintő fejlesztések száma	2-4
5.	Helyi értékek feltárása, bemutatása	A támogatott projektek keretében elért települési lakosságszám	100-3000
6.	Turizmusfejlesztés	A támogatott projektek által létrehozott új szolgáltatás, turisztikai attrakciók száma	4-8

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ¹					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, energetikai fejlesztések	x	x				x
2.	Helyi termékek piaci pozíciójának megerősítése	x	x				x
3.	Civil szervezetek megerősítése			x	x	x	
4.	Közösségi terek létrehozása, fejlesztése			x	x	x	
5.	Helyi érték feltárása, bemutatása			x	x	x	x
6.	Tájérték alapú turisztikai fejlesztések	x	x			x	x
7.	Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése	x		x	x		

A választott célok szöveges indoklása:

1. Vállalkozásfejlesztés

A hátrányos helyzetű településeken a helyi mikrovállalkozások vagy induló vállalkozások nem rendelkeznek elég tőkével a korszerűsítéshez, bővítéshez. A célok elérésével a térség vállalkozóinak a technológiai és infrastrukturális háttere fejlődik, megújuló energia alkalmazásával önköltség csökkenést érnek el így versenyképességük nő. Fejlesztéseik jó példák, ami ösztönzőleg hat az új vállalkozások létrejöttéhez. A cél hozzájárul új termék vagy szolgáltatás megjelenéséhez, a vállalkozóvá váláshoz, a munkahelymegőrzéshez illetve új foglalkoztatáshoz. A vállalkozások versenyképessége nő, munkavállalói szerepük erősödik, ezáltal a térségben csökken az elvándorlás.

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 6. és a 16. intézkedés Együtműködési projektek; Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatás, Rövid ellátási lánc tematikus alprogram

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz: 1. a 4. és 5. prioritás Kkv-k versenyképességének javítása; Környezet fenntartható és erőforrás hatékony gazdasági fejlesztése; Foglalkoztatás

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3. prioritás Versenyképes gazdaság

Környezeti- és Energiahatékonysági Program 5. prioritás Energiahatékonyság növelése

2. Helyi termékek népszerűsítése

A 2007-2013 időszakban több olyan fejlesztés történt, amely a helyi termékekre és helyi kézműves termékekre irányult. Ezeknél a vállalkozásoknál további fejlesztésre van igény. Helyi Akciócsoportunknak több olyan önálló kezdeményezése is volt (nemzetközi projekt, kiállítás és vásár) amely célja ezeknek a termékeknek a népszerűsítése, együttműködések elősegítése. Továbbra is célunk új helyi termékek megjelenésének támogatása, a már meglévők piaci stabilitásának segítése, együttműködéssel. A célok elérésével a térség vállalkozóinak a technológiai és infrastrukturális háttere fejlődik, illetve ösztönzőleg hat az új vállalkozások létrejöttéhez. A cél hozzájárul a versenyképesség

¹ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

növekedéséhez, a vállalkozóvá váláshoz, a megújuló erőforrások alkalmazásához, a munkahelymegőrzéshez illetve létesítéshez valamint az elvándorlás csökkenéséhez.

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 6. és a 16. intézkedés Együttműködési projektek; Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatás, Rövid ellátási lánc tematikus alprogram

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz: 1. a 4. és 5. prioritás Kkv-k versenyképességének javítása; Környezet fenntartható és erőforrás hatékony gazdasági fejlesztése; Foglalkoztatás

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3. prioritás Versenyképes gazdaság

Környezeti- és Energiahatékonysági Program 5. prioritás Energiahatékonyság növelése

3. Civil szervezetek támogatása

A civil szervezetek száma a térségben magas. Jelentős közösségformáló szerepet töltenek be. Tevékenységük az élet számos területét lefedi, a hagyományápolás mellett jelentős számban vannak olyanok melyeknek célkitűzése a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű családok és gyermekek, idősek, illetve fogyatékkal élők, a szociálisan rászorulóknak támogatása, mindezek mellett fontos a környezettudatosságot és egészségtudatosságot célzó munkájuk. A civil szervezetek támogatásával eszközellátottságuk és működésük színvonala javul, érték feltáró és bemutató munkájuk színvonalasabbá válik, a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi szerepvállalása nő. A helyi közösségek népességmegtartó ereje erősödik.

Kapcsolódás:

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 1. és 5. prioritás Fenntartható környezet; Intelligens társadalom

4. Közösségi terek létrehozása, fejlesztése

A civil szervezetek száma a térségben magas. Jelentős közösségformáló szerepet töltenek be. Tevékenységük az élet számos területét lefedi, a hagyományápolás mellett jelentős számban vannak olyanok melyeknek célkitűzése a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű családok és gyermekek, idősek, illetve fogyatékkal élők, a szociálisan rászorulóknak támogatása, mindezek mellett fontos a környezettudatosságot és egészségtudatosságot célzó munkájuk. A nonprofit szervezeteknek és a hagyományokat magas szinten ápoló közösségeknek tevékenységük végzéséhez nem áll rendelkezésre megfelelő tér. A cél hozzájárul ahhoz, hogy a civil szervezetek optimális körülmények között működjenek, hosszú távú működésük biztosabbá váljon. A hátrányos helyzetű csoportok bevonásával, nő a társadalmi elfogadottságuk.

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program: Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 6. a 7. és a 8. prioritás Egészséges és gondoskodó társadalom; Turizmus fejlesztés; Élhető Vidék-élhető települések

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

5. Helyi érték feltárása, bemutatása

A térség egyedülálló néprajzi értékekkel rendelkezik, kiemelkedően gazdag kulturális hagyományokban, táji értékekben, táji ízvilágban, hagyományokon alapuló térségi rendezvényekben. Ezeknek az értékeknek a gyűjtése, bemutatása, megismertetése a cél. A cél megvalósítása hozzájárul olyan rendezvények és táborok megrendezéséhez, helyi értékek gyűjtéséhez és bemutatásához, amelyek a helyi közösség identitástudatának erősítésére, a helyi összefogás ösztönzésére, a település kulturális értékeinek, hagyományainak bemutatására, valamint a népszokások, népi mesterségek bemutatására, helyi értékekre irányulnak.

Kapcsolódás:

Gazdaságfejlesztési- és Innovációs Operatív Program 7. prioritás Versenyképes turisztikai kínálat

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 5. és 8. prioritás Intelligens társadalom; Élhető vidék-élhető települések

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

6. Turizmusfejlesztés

A térségre jellemző idegenforgalmi vonzerő a termálvíz, a táji értékek, kulturális hagyományok, természeti környezet. A térség kiváló adottságokkal rendelkezik a falusi-, agro-, lovas-, horgász-, vadász turisztikai fejlesztéshez valamint tematikus utak fejlesztéséhez, gyalogos, kerékpáros-, vízi turizmushoz, vendéglátáshoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztéséhez. A szolgáltatások színvonala a célcsoportok igényeihez nem minden esetben igazodik. A cél megvalósítása által támogatásra kerülnek azok a projektek, amelyek elsődleges célja a táji értékek turisztikai terméké fejlesztése és a meglévő szálláshelyek-, szolgáltatások bővítése, illetve minőségük javítása, turisztikai szolgáltatások színvonalának növeléséhez szükséges feltételek megteremtése. A létrejött turisztikai attrakciók, szolgáltatások kiegészítik a megyei és országos turisztikai fejlesztéseket (Bejárható Magyarország program).

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 6. és 16. intézkedés Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatása; Együttműködés

Rövid Ellátási Lánc tematikus alprogram

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program 1. az 5. és 7. prioritás KKV-k versenyképességének a javítása; Foglalkoztatás; Versenyképes turisztikai kínálat

Terület- és településfejlesztési Operatív Program 1. a 3. és 7. prioritás Fenntartható környezet; Versenyképes gazdaság; Turizmus Fejlesztés

7. Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

1. számú intézkedés

1. Intézkedés megnevezése: Vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, energetikai fejlesztések

2. Specifikus cél:

- Vállalkozásfejlesztés; Helyi termékek népszerűsítése; Turizmusfejlesztés

3. Indoklás alátámasztása:

A települések vállalkozóinak támogatása által a vállalkozások technológiai és infrastrukturális háttere fejlődik, illetve ösztönzőleg hat az új vállalkozások létrejöttéhez. Energetikai fejlesztéseik hatására költségeik csökkennek, piaci pozíciójuk stabilabbá válik.

Az intézkedés várható eredményei: versenyképesség növekedés, vállalkozóvá válás segítése, munkahelymegőrzés illetve új munkahelyek létrejötte, elvándorlás csökkenés.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: támogatás vehető igénybe olyan helyi vállalkozások létrehozására, meglévők fejlesztésére, amely hozzájárul a települések gazdasági fejlődéséhez.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 16. Együttműködési projektek, és 6. Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatás intézkedéseit, valamint a Rövid ellátási lánc tematikus alprogramot kiegészíti viszont lehatárolást jelent, a közös marketing a feltételek között, és a együttműködés a feltételek között.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz: 1.; 4. és 5. prioritás Kkv-k versenyképességének javítása; Környezet fenntartható és erőforrás hatékony gazdasági fejlesztése; Foglalkoztatás. Az intézkedés lehatárolását a projekt méretek jelentik, valamint az együttműködés, és közös marketing a feltételek között.

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3. prioritás Versenyképes gazdaság. A projekt méret és a pályázók köre jelenti a lehatárolást.

Környezeti- és Energiahatékonysági Program 5. prioritás Energiahatékonyság növelése

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére kizárólag a LEADER HACs illetékességi területén 2016. január 1. előtt már lakóhellyel rendelkező természetes személy, illetve székhellyel rendelkező működő mikrovállalkozás, valamint a LEADER HACs illetékességi területén székhelyet létesítő induló mikrovállalkozás jogosult.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.
- Építési beruházást tartalmazó fejlesztésnél a megvalósításához a LEADER HACs illetékességi területén működő vállalkozás bevonása szükséges a projekt teljes költségvetésének legalább 10%-át elérő mértékben.
- A beruházás csak együttműködés keretében valósítható meg. Az együttműködési megállapodásnak tartalmaznia szükséges legalább 2 marketing tevékenységet, melyből az egyik költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik. A másik marketing tevékenységnek a LEADER HACs rendezvényen való részvételnek kell lennie, társadalmi munka keretében.
- A Helyi Bíráló Bizottság csak a fejlesztési cél elérése szempontjából egyértelműen indokolt, költséghatékony, a gazdasági-, társadalmi- és környezeti fenntarthatóság elveinek megfelelő kiadási tételekkel bíró projektjavaslatot részesítheti támogatásban.
- A fejlesztés kizárólag együttműködés keretében valósítható meg.
- Elsődlegesen mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó eszköz, gép, technológiai berendezés, illetve építési tevékenység nem támogatható. Nem alakítható ki elsődlegesen mezőgazdasági célokat szolgáló gazdasági épület, nem vásárolható kizárólag mezőgazdasági célra használható gépi berendezés.

6. A jogosultak köre: természetes személy, induló és működő mikrovállalkozás,

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- hozzájárul a települések gazdasági fejlődéséhez,
- munkahelyet őriz meg vagy létesít,
- hátrányos helyzetű munkavállalót alkalmaz,
- nem lehet piactorzító, kiszorító hatású,
- növekszik a termelékenység
- megújuló energia alkalmazása a fejlesztésben.

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 180.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 70 %

c. a projektméret korlátai: 500.000 – 5.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁰ költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 36 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: természetes személy, induló vállalkozás: 5 db vállalkozás – 31 db

2. számú intézkedés:

1. intézkedés megnevezése: Helyi termékek piaci pozíciójának megerősítése

2. Specifikus cél:

- Vállalkozásfejlesztés; Helyi termékek népszerűsítése; Turizmusfejlesztés

3. Indoklás alátámasztása:

A helyi adottságokon alapuló, az értékmegőrzésen túl mutató, a helyi tudást és kreativitást magában foglaló fejlesztések támogatásával, reagálva a térség legfontosabb szükségleteire támogatjuk a helyi terméket előállító vállalkozásokat. Az ilyen terméket előállító vállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztéseit, piacra jutását. A hátrányos helyzetű településeken ezáltal nő helyi mikrovállalkozások száma. A már működő vállalkozások technológiai és infrastrukturális háttere fejlődik. Az intézkedés várható eredményei: versenyképesség növekedés, vállalkozóvá válás segítése, új helyi termékek megjelenése, a már meglévő helyi termékek népszerűségének növekedése, munkahelymegőrzés illetve létesítés, elvándorlás csökkenés.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: támogatás vehető igénybe olyan helyi terméket előállító vállalkozásnak ahol a fejlesztés eredményeként új helyi termék kerül piacra, a már meglévő helyi termék korszerű előállításához szükséges technológiai fejlesztés valósul meg, megújuló erőforrások alkalmazásával a költségek csökkennek, a közös marketing segíti az értékesítést. Az intézkedés hozzájárul a települések gazdasági fejlődéséhez, az egészséges helyi termékek népszerűsítéséhez.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 6. és 16. intézkedés Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatás; Együttműködési projektek, Rövid Ellátási Lánc tematikus alprogram, ezektől az intézkedésektől lehatárolást jelent a közös marketing feltétel.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz: 1.; 4. és 5. prioritás Kkv-k versenyképességének javítása; Környezet fenntartható és erőforrás hatékony gazdasági fejlesztése; Foglalkoztatás. A projektméret és a közös marketing jelenti a lehatárolást ezektől az intézkedésektől.

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3. prioritás Versenyképes gazdaság. A jogosultak köre jelenti a lehatárolást.

Környezeti- és Energiahatékonysági Program 5. prioritás Energiahatékonyság növelése

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére kizárólag a LEADER HACS illetékességi területén 2016. január 1. előtt már lakóhellyel rendelkező természetes személy és őstermelő, illetve székhellyel rendelkező működő mikrovállalkozás, valamint a LEADER HACS illetékességi területén székhelyet létesítő induló mikrovállalkozás jogosult.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.
- Építési beruházás esetén a fejlesztés megvalósításához a LEADER HACS illetékességi területén működő vállalkozás bevonása szükséges a projekt teljes költségvetésének legalább 10%-át elérő mértékben.
- A beruházás csak együttműködés keretében valósítható meg. Az együttműködési megállapodásnak tartalmaznia szükséges legalább 2 marketing tevékenységet, melyből az egyik költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik. A másik marketing tevékenységnek a LEADER HACS rendezvényen való részvételnek kell lennie, társadalmi munka keretében.
- A Helyi Bíráló Bizottság csak a fejlesztési cél elérése szempontjából egyértelműen indokolt, költséghatékony, a gazdasági-, társadalmi- és környezeti fenntarthatóság elveinek megfelelő kiadási tételekkel bíró projektjavaslatot részesítheti támogatásban.
- A fejlesztés kizárólag együttműködés keretében valósítható meg.
- Elsődlegesen mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó eszköz, gép, technológiai berendezés, illetve építési tevékenység nem támogatható. Nem alakítható ki elsődlegesen mezőgazdasági célokat szolgáló gazdasági épület, nem vásárolható kizárólag mezőgazdasági célra használható gépi berendezés.

6. A jogosultak köre: természetes személy, induló és működő mikrovállalkozás,

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- új helyi termék kerül piacra

- hozzájárul a települések gazdasági fejlődéséhez,
- munkahelyet őriz meg vagy létesít,
- hátrányos helyzetű munkavállalót alkalmaz,
- nem lehet piactorzító, kizorító hatású,
- növekszik a termelékenység
- megújuló energia alkalmazása fejlesztésben.

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokalált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 64.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 70 %

c. a projektméret korlátai: 500.000 – 5.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített10 költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 13 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) természetes személy, induló vállalkozás: 5 db vállalkozás – 8 db

3. számú intézkedés

1. intézkedés megnevezése: Civil szervezetek megerősítése

2. Specifikus cél:

- Civil szervezetek támogatása; Közösségi terek fejlesztése; Helyi értékek feltárása, bemutatása

3. Indoklás alátámasztása: A civil szervezetek száma a térségben magas. A civil szervezetek támogatásával eszközellátottságuk és működésük színvonala javul, érték feltáró és bemutató munkájuk színvonalasabbá válik, közösség formáló tevékenységeik megerősödnek, a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi szerepvállalása nő. A helyi közösségek népességmegtartó ereje erősödik.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: a civil szervezetek tevékenységi köréhez kapcsolódó fejlesztések támogathatóak, amelyek lehetővé teszik a könnyebb, gyorsabb, hatékonyabb

munkavégzést, közösségépítő tevékenységeik színvonalának javítását. Tevékenységük végzésének optimális körülményeit biztosítva összetartó, jól működő közösségek alakulnak ki, a már meglévők hosszú távú működése biztosabbá válik.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 1. és 5. prioritás Fenntartható környezet; Intelligens társadalom

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére a Bihar-Sárrét LEADER HACS tervezési területén bejegyzett és székhellyel rendelkező ügyfél jogosult. A HACS tervezési területén székhellyel nem, csak telephellyel rendelkező ügyfél esetében a megvalósítás helye szerint illetékes települési önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás szükséges.
- Irodai tevékenység ellátásához szükséges eszközbeszerzés nem haladhatja meg a nettó 500.000.- HUF-ot. Irodai tevékenység ellátásához szükséges eszköz: fénymásoló, notebook, számítógép, nyomtató, monitor, szkennel, szoftver.
- A beruházás csak együttműködés keretében valósítható meg. Az együttműködési megállapodásnak tartalmaznia szükséges legalább 2 marketing tevékenységet, melyből az egyik költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik. A másik marketing tevékenységnek a LEADER HACS rendezvényen való részvételnek kell lennie, társadalmi munka keretében.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.

6. A jogosultak köre: Nonprofit szervezetek

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- a helyi értékek megőrzésével kapcsolatos a fejlesztés,
- a helyi közösségek eszközellátottsága nő,
- a helyi közösségek identitástudata erősödik,
- a helyi kultúra, helyi hagyományos eszközök fennmaradnak a későbbi generációnak,
- javul a lakosság szociális helyzete, és egészséges életmódra nevelés

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésreallokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 70.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 100 %

c. a projektméret korlátai: 100.000 – 1.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 70 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: Civil szervezetek 70 db

4. számú intézkedés

1. intézkedés megnevezése: Közösségi terek fejlesztése

2. Specifikus cél:

- Civil szervezetek támogatása; Közösségi terek fejlesztése; Helyi értékek feltárása, bemutatása

3. Indoklás alátámasztása: A nonprofit szervezeteknek és a hagyományokat magas szinten ápoló közösségeknek tevékenységük végzéséhez nem áll rendelkezésre megfelelő tér. A közösségi terek fejlesztése hozzájárul ahhoz, hogy a civil szervezetek optimális körülmények között működjenek, hosszú távú működésük biztosabbá váljon. A hátrányos helyzetű csoportok bevonásával, nő a társadalmi elfogadottságuk.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: A már meglévő vagy új kül- és beltéri közösségi terek fejlesztésével, korszerűsítésével, létrehozásával, valamint ezek eszközökkel való felszerelésével, a helyi közösségek tevékenysége optimális körülmények között történik. A támogatás révén a tevékenységük végzésének optimális körülményeit biztosítva összetartó, jól működő közösségek alakulnak ki, a már meglévők hosszú távú működése biztosabbá válik. Ez által a helyi közösségek identitástudata erősödik. A helyi kultúra, a helyi hagyományok fennmaradnak a későbbi generációknak, az életminőség javul. A romák aktív társadalmi szerepvállalása növekedik, hagyományaik összegyűjtése, bemutatása a társadalmi együttélést, kölcsönös szemléletformálást szolgálja.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program: Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés. Lehatárolást jelent a projektméret, és az együttműködés a feltételek között.

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 6. és 7. 8. prioritás Egészséges és gondoskodó társadalom; Turizmus fejlesztés; Élhető Vidék-élhető települések

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére a Bihar - Sárrét LEADER HACs tervezési területén bejegyzett és székhellyel rendelkező ügyfél jogosult. A HACs tervezési területén székhellyel nem, csak telephellyel rendelkező ügyfél esetében a megvalósítás helye szerint illetékes települési önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás szükséges.
- Legalább két együttműködési megállapodás megkötése feltétele a pályázatnak, melyből legalább az egyiknek más szférához tartozó partnerrel történő együttműködést kell tartalmaznia. Csak a LEADER HACs támogatásra jogosult településein tevékenykedő szervezetek együttműködésében megvalósuló fejlesztés támogatható. Legalább egy együttműködési megállapodásnak tartalmaznia szükséges legalább egy közös marketing tevékenységet, melynek költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik.
- A non-profit szervezet, az egyház, az önkormányzat tulajdonában vagy használatában lévő ingatlanon valósítható meg a fejlesztés.
- Az ügyfél által szabadon választott legalább 2 marketing tevékenység beépítése szükséges a projektbe, amelyből az egyik tevékenységeknek meg kell jelennie a projekt költségvetésében. A másik a LEADER HACs rendezvényen való részvételnek kell lennie, önkéntes munka keretében.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.
- Marketing kiadások önállóan nem, csak építéssel, eszközbeszerzéssel, együtt támogathatóak.
- Főterek, parkok felújítása, templomfelújítás nem támogatható. A terület, épület, építmény funkciójának előzetes ellenőrzésére a HBB jogosult.
- Nem vehető igénybe támogatás arra a fejlesztésre, amely a 112/2009 (VIII: 29.) FVM rendelet alapján olyan Integrált Közösségi és Szolgáltatói Tér (IKSZT) címmel rendelkező épületen és azon helyrajzi számú ingatlanon valósul meg, ahol a beruházási támogatásban részesült IKSZT címmel rendelkező épület elhelyezkedik.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, nonprofit szervezet, egyház

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- a helyi kultúra, helyi hagyományok ápolása,
- a helyi közösségek eszközellátottsága nő,
- a helyi közösségek identitástudata erősödik

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 150.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 100 %

c. a projektméret korlátai: 500.000 – 5.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁰ költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 30 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) Önkormányzat 10 db, Civil szervezetek 14 db, Egyház 1 db

5. számú intézkedés

1. intézkedés megnevezése: Helyi érték feltárása, bemutatása

2. Specifikus cél:

- Civil szervezetek támogatása; Közösségi terek fejlesztése; Helyi értékek feltárása, bemutatása; Turizmusfejlesztés

3. Indoklás alátámasztása: A térség egyedülálló néprajzi értékekkel rendelkezik, kiemelkedően gazdag kulturális hagyományokban, táji értékekben, táji ízvilágban, hagyományokon alapuló térségi rendezvényekben. Olyan rendezvények és táborok megrendezéséhez, helyi értékek gyűjtéséhez és bemutatásához nyújtunk segítséget, amelyek a helyi közösség identitástudatának erősítésére, a helyi összefogás ösztönzésére, a település kulturális értékeinek, hagyományainak bemutatására, valamint a népszokások, népi mesterségek bemutatására, helyi értékekre irányulnak. Ez által a településlakók településhez való kötődése erősödik. Egy-egy eseménynek turisztikai vonzereje van, ezáltal nő a térségbe látogatók száma.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása

Az intézkedés keretében támogatásra kerülnek olyan rendezvények és táborok, kiállítások, amelyek a helyi közösség identitástudatának erősítésére, a helyi összefogás ösztönzésére, a település kulturális értékeinek, hagyományainak bemutatására, valamint a népszokások, népi mesterségek bemutatására, helyi értékekre irányulnak. Egy- vagy többnapos rendezvények is támogathatóak, valamint a rendezvény színvonalas lebonyolításához kapcsolódó költségek, eszközök beszerzése, és a hozzá kapcsolódó marketing tevékenység. A sikeres turisztikai attrakciók eredményeként erősödik a térség ismertsége és elismertsége. A több települést érintő, közösen megtartott rendezvények erősítik a települések közötti kohéziót, innovatív fejlesztési potenciált hordoznak magukban.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Gazdaságfejlesztési- és Innovációs Operatív Program 7. prioritás Versenyképes turisztikai kínálat

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 5. és 8. prioritás Intelligens társadalom; Élhető vidék-élhető települések

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1. prioritás Együttműködő társadalom

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére a Bihar - Sárrét LEADER HACS tervezési területén bejegyzett és székhellyel rendelkező ügyfél jogosult. A HACS tervezési területén székhellyel nem, csak telephellyel rendelkező ügyfél esetében a megvalósítás helye szerint illetékes települési önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás szükséges.
- A kedvezményezettnek vállalnia kell, hogy a rendezvény keretében helyi termék bemutatót szervez a HACS területéről érkező helyi termelők és kézművesek együttműködésével. A helyi termék bemutató legalább 3 helyi termelő vagy 3 kézműves részvételével kell, hogy megvalósuljon.
- Csak olyan rendezvényre igényelhető támogatás, amely az adott településen az elmúlt 5 évben minimum kétszer megrendezésre került.
- Rendezvénysorozat megrendezése esetén a rendezvénysorozat részeként megvalósuló rendezvények közül legalább 1 rendezvénynek meg kell felelnie azon kritériumnak, hogy az adott településen az elmúlt 5 évben minimum kétszer megrendezésre került.
- A projekt csak együttműködés keretében valósítható meg. A rendezvénynek legalább 2 szféra (önkormányzat, civil, vállalkozó) együttműködésében kell megvalósulnia. Az együttműködési megállapodásnak tartalmaznia szükséges legalább egy közös marketing tevékenységet, melynek költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik.
- Marketing tevékenység önállóan nem támogatható.

- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.
- Az étel- és italfogyasztás együttesen nem haladhatja meg az elszámolni kívánt nettó kiadás 25 %-át.
- Infrastruktúra-fejlesztés és eszközbeszerzés kizárólag rendezvény, kiállítás vagy tábor megvalósításával együtt támogatható.
- Településenként maximum 1 rendezvény vagy rendezvénysorozat támogatható, és maximum 1 tábor megrendezése támogatható.
- Támogató nyilatkozat szükséges a megvalósítás helyszínéül szolgáló település önkormányzatától. (Önkormányzat pályázó esetén ez a feltétel teljesítettnek tekintendő.)
- A non-profit szervezet, az egyház, az önkormányzat tulajdonában vagy használatában lévő ingatlanon valósítható meg a fejlesztés.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, nonprofit szervezet, egyház

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- térség kulturális értékeinek, hagyományainak bemutatása,
- népszokások, népi mesterségek bemutatása,
- a helyi közösség identitástudata erősödik
- kézműves termékek népszerűsítése

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és

nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 70.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 100 %

c. a projektméret korlátai: 500.000 – 2.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített10 költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 35 db

b. A támogatott kedvezményezették száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) önkormányzat 10 db, Civil szervezetek 24 db, egyház 1 db

6. számú intézkedés:

1. intézkedés megnevezése: Tájérték alapú turisztikai fejlesztések

2. Specifikus cél:

- Vállalkozásfejlesztés; Helyi termékek népszerűsítése; Helyi értékek feltárása, bemutatása; Turizmusfejlesztés

3. Indoklás alátámasztása: A térség megfelelő természeti adottságokkal rendelkezik a falusi-, agro-, lovas-, horgász-, vadász turisztikai fejlesztéshez valamint tematikus utak fejlesztéséhez, gyalogos, kerékpáros-, vízi turizmushoz, vendéglátáshoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztéséhez. A szolgáltatások színvonala a célcsoportok igényeihez nem minden esetben igazodik. A térségben nem működik TDM szervezet. Az intézkedés során támogatásra kerülnek azok a projektek, amelyek elsődleges célja a táji értékek turisztikai terméké fejlesztése és a meglévő szálláshelyek-, szolgáltatások bővítése, illetve minőségük javítása, turisztikai szolgáltatások színvonalának növelése. A létrejött turisztikai attrakciók, turisztikai szolgáltatás fejlesztések kiegészítik a megyei és országos turisztikai fejlesztéseket (Bejárható Magyarország program).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Támogatásra kerülnek azok a projektek, amelyek elsődleges célja a táji értékek turisztikai terméké fejlesztése és a meglévő szálláshelyek-, szolgáltatások bővítése, illetve minőségük javítása, turisztikai szolgáltatások színvonalának növeléséhez szükséges feltételek megteremtése. Ennek eredményeként jövedelem kiegészítés, munkahelyteremtés jön létre, a szálláshelyek jelenlegi kihasználtsága megnövekedhet, új turisztikai termékek jelennek meg. A térség vonzereje növekszik, a turizmusból származó bevételek növekednek, több szolgáltatás válik elérhetővé az ide látogatók számára.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Kapcsolódás:

Vidékfejlesztési Program 6. és 16. intézkedés Nem mezőgazdasági tevékenység indítása, folytatása; Együttműködés, Rövid Ellátási Lánc tematikus alprogram

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program 1.; 5. és 7. prioritás KKV-k versenyképességének a javítása; Foglalkoztatás; Versenyképes turisztikai kínálat

Terület- és településfejlesztési Operatív Program 1.; 3. és 7. prioritás Fenntartható környezet; Versenyképes gazdaság; Turizmus Fejlesztés

Kiegészítő jelleg:

- Támogatás igénylésére kizárólag a LEADER HACS illetékességi területén 2016. január 1. előtt már lakóhellyel rendelkező természetes személy, illetve székhellyel rendelkező működő mikrovállalkozás, non-profit szervezet, önkormányzat, valamint a LEADER HACS illetékességi területén székhelyet létesítő induló mikrovállalkozás jogosult.
- A beruházás a már meglévő falusi szálláshelyen, valósítható meg,
- nem életvitelszerűen lakott ingatlanon valósítható meg.
- Építési beruházás esetén a fejlesztés megvalósításához a LEADER HACS illetékességi területén működő vállalkozás bevonása szükséges a projekt teljes költségvetésének legalább 10%-át elérő mértékben.
- Az ügyfél által szabadon választott legalább 2 marketing tevékenység beépítése szükséges a projektbe, melyből az egyik költsége beépítésre kerül a projektbe, valamint ezen költség elszámolása, legkésőbb az utolsó kifizetési kérelemmel megtörténik. A másik marketing tevékenységnek a LEADER HACS rendezvényen való részvételnek kell lennie, társadalmi munka keretében.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az utolsó kifizetési kérelem benyújtásával egy időben a megvalósult projektről képes (minimum 3db fotó), szöveges beszámolót bocsát a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezésére, melyet az egyesület a saját honlapján megjelentet.
- A projekt kizárólag együttműködés keretében valósítható meg. Csak marketing tevékenység esetén 5-nél több turisztikai szereplő együttműködése szükséges.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, non-profit szervezet, természetes személy, induló és működő mikrovállalkozás

7. A kiválasztott kritériumok, alapelvek:

- hozzájárul a települések gazdasági fejlődéséhez,
- munkahelyet őriz meg vagy létesít,
- hátrányos helyzetű munkavállalót alkalmaz,
- nem lehet piactorzító, kiszorító hatású,
- új szolgáltatást hoz létre,
- új turisztikai termék jelenik meg,
- kapcsolódás nagyobb léptékű turisztikai fejlesztéshez
- minél több turisztikai szereplő együttműködése csak marketing tevékenység esetén.

8. Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát: 120.000.000 Ft

b. a támogatás aránya: 70 %

c. a projektméret korlátai: 500.000 – 5.000.000 Ft

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁰ költségelszámolás) Véglegeshez kell benyújtani!

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2018. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma: 24 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

Természetes személy, induló vállalkozás: 9 db, Vállalkozás 9 db, önkormányzat 3 db, civil szervezetek 3 db

7.számú intézkedés

Egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése (EFOP 1.7 előkészítése)

A fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportokkal kapcsolatos, a stratégia készítés során megfogalmazódott problémákat, igényeket szeretnénk egy komplex programban kidolgozni, majd pályázat formájában benyújtani az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programba. A program kidolgozása folyamatban van, az ehhez szükséges előkészítő munkát (adatgyűjtéseket, felméréseket) kívánjuk támogatni az intézkedéssel.

8.2 Együttműködések

1. Lengyel akciócsoporttal, a tavaly megkötött együttműködési megállapodás alapján közös projektet tervezünk. A projekt célja a magyar-lengyel kereskedelmi kapcsolatokban érdekelt vállalkozások, a helyi terméket előállítók piacra jutásának segítése. Kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok, együttműködések kiépítése. Jó gyakorlatok bemutatása nem csak vállalkozói, hanem civil szervezetek munkája hagyományápolás, egészségmegőrzés, természetvédelem területén is. Összefoglaló kiadványok kiadása, melyek beszámolnak a jó gyakorlatokról, illetve a projekt résztvevői, a civil szervezetek és vállalkozók promócióját szolgálják.

Az együttműködés megvalósításával az 1. a 2. és a 6. specifikus célok eléréséhez kívánunk hozzájárulni. Induló és működő vállalkozások nemzetközi piacra jutása és a tájérték alapú turisztikai fejlesztések a nemzetközi megismertetése hatására a vállalkozások piaci stabilitása nő, csökken a munkanélküliség. A helyi termékek és helyi turisztikai fejlesztések által a térség gazdasági potenciálja nő.

2. Hasonló projektet valósítottunk meg 2014-ben a Magyarország Határa Mentén működő Bihar Megyei Helyi Akciócsoporttal. A projekt keretében kialakításra kerül egy internetes portál az

online kereskedelem és kommunikáció működtetéséhez. A projektben résztvevők ezt ingyenesen használhatják. Célunk minél több kereskedelmi kapcsolat kialakulásához való hozzájárulás valamint minél több civilszervezet bemutatkozása. Az internetes portálra regisztráló vállalkozások, gazdálkodó szervezetek, intézmények és civil szervezetek számára **ingyenes** képzést biztosítottunk a honlap használatához. Megjelentettünk egy Bihar – Sárrét – Bihar Aranyoldalak kiadványt magyar és román nyelven. A kiadványban megnevezésre került valamennyi vállalkozás, gazdálkodó szervezet, település és önkormányzat, civil szervezet, települési vagy térségi hatóság és ezek elérhetőségei. Megrendezésre került a Bihar – Sárrét – Bihar Határmenti Vásár és Vállalkozói Fórum. Az egynapos program keretében az érintett térségekből a résztvevők számára bemutatkozási, kiállítási, kapcsolat felvételi, személyes konzultációs, valamint értékesítési lehetőséget biztosítottunk. A helyi vállalkozásokra továbbra is külön figyelmet fordítunk. Az egynapos vásárt és vállalkozói fórumot eddig két alkalommal szerveztük meg. Az eddigi tapasztalatok alapján a projekt tovább fejlesztését tervezzük. Az együttműködés megvalósításával az 1. a 2. és a 6. specifikus célok eléréséhez kívánunk hozzájárulni. Induló és működő vállalkozások nemzetközi piacra jutása és a tájérték alapú turisztikai fejlesztések a nemzetközi megismertetése hatására a vállalkozások piaci stabilitása nő. A helyi termékek és helyi turisztikai fejlesztések által a térség gazdasági potenciálja nő. A térségben csökken a munkanélküliség, az elvándorlás.

3. A termálvíz sok településen jelen van, viszont csak négy településen üzemel fürdő. A termálvíz hasznosítás, innovatív formáját valósította meg térségi együttműködés keretében két település, melyek továbbfejlesztését tervezik. Térségi együttműködés keretében Földes Nagyközség Önkormányzata a településen található K-29 kataszteri számú termálkút vizére, és annak jelentős mértékű sótartalmára alapozva pilot beruházást valósított meg. Az Önkormányzat létesített egy a termálvíz sótartalmának kinyerésére, és hasznosíthatóságára szolgáló mobil egységet - mobil, konténeres kialakítású sókiválasztó berendezést, melyben RO (reverz ozmózis) technológia alkalmazásával magas sókoncentrációjú vizes frakció (koncentrátum) keletkezik, majd vákuum bepárlással koncentrálható a sótartalom. A leválasztott sót ezután egy csomagoló munkagép csomagolja. Továbbá a berendezés a magas sókoncentrációjú vizes frakció (tömény termálvíz) kannázását is lehetővé teszi, így a tömény termálvíz értékesítésére is lehetőség nyílik. Az elsődleges cél, egy olyan berendezés megépítése volt, amely alkalmas arra, hogy a nagy mennyiségű, adott összetételű termálvíz kezelését kisebb, lemodellezhető formában megoldja. A projekt megvalósítása hozzájárul a helyi adottságokon alapuló vállalkozásfejlesztéshez, térségi új helyi termékek születnek, új munkahelyek jönnek létre, csökken a munkanélküliség (1. a 2. és a 7. specifikus cél).

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

1. *A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök.*

A Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület 2011.12.02-án alakult. Jelenleg is egyesületként működik. Az Irányító Hatóság a Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesületet, mint LEADER Helyi Akciócsoport 2012.04.01-től ismeri el.

Fő tevékenységi körei:

- A Bihari és Sárréti kistérségek településeinek kulturális tevékenysége körében a szellemi kultúra gyűjtése, terjesztése különböző rendezvények megszervezésével, illetve kiadványok megvalósításával. A köz a közösség érdekeinek megfelelő kulturális, közművelődési munka végzése. Alkotóközösségek létrehozása és fejlesztése, a bemutatkozási lehetőségek megteremtése.
- Területileg és társadalmilag hátrányos helyzetű egyének és csoportok képzése hagyományos, valamint e-learning képzési módszerek alkalmazásával. Munkaerőpiaci igényeknek megfelelő felnőttképzések szervezése, lebonyolítása, továbbá felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatások szervezése, lebonyolítása.
- Bihar és Sárrét kistérségek településeinek település fejlesztési tanulmányok készítése, a meglévő és a jövőben kialakításra kerülő települési épített környezet tervezett összehangolása tanulmányok készítésével, ezen tevékenységgel kapcsolatos rendezvények szervezése kiadványok megjelenítése.
- Nemzetközi partner kapcsolatok valamint együttműködések támogatása, szaktanácsadás, kiadványok megjelenítése, közös rendezvények szervezése.
- Hátrányos helyzetű emberek életminőségét segítő programok szervezése, társadalmi esélyegyenlőségük elősegítése. Szociokulturális animációk megvalósítása.
- A térségi foglalkoztatottság és foglalkoztathatóság javítása, különböző munkaerőpiaci programok szervezésével.
- Környezetvédelem, természetvédelem, a természet közjóléti célú védelme.
- Az ökológiai szemlélet terjesztése rendezvényeken, írásos és egyéb formában.
- Egészséges életmód, - ennek részeként a rendszeres testedzés, sport rekreáció, helyes táplálkozás kialakításának, egészségjavítást célzó sporttevékenység – népszerűsítése.
- Az egészség megőrzése, gyógyító egészségügyi, rehabilitációs tevékenység, kiemelve a prevenció (betegségmegelőzés) szerepét, minden korosztály részére.

2. A HACS összetétele

A Bihar – Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület mint Helyi Akciócsoport 2012 április 01-től működik. A helyi közösség tagjai a vállalkozói-, civil- és a közszféra szereplői. Az Egyesület legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés. Az egyesület 100 taggal rendelkezik, ebből 38 önkormányzat, 32 vállalkozó és 30 civil szervezet. A százalékos megoszlás 38% közszféra, 32 % vállalkozói szféra és 30% civil szféra. Ez az arány megfelel a 1303/2013 EU rendelet 32. cikk (2) bekezdés b) pontjának mivel egyik szféra sem haladja meg szavazati jogával a 49%-ot.

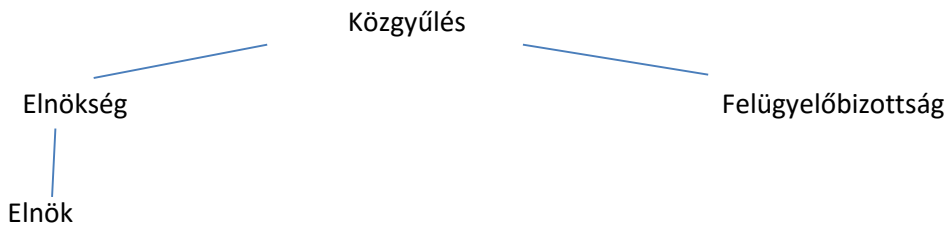
A Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület munkaszervezetében 3 fő dolgozik, 1 fő munkaszervezet vezető, 2 fő vidékfejlesztési kollega.

Szférák településszintű megoszlása:

Települések	2015.12.31. - 100 tag				
	Köz	Civil	Üzleti	Össz:	%
Ártánd	1			1	1%
Bakonszeg	1	1		2	2%
Báránd	1	1		2	2%
Bedő	1			1	1%
Berekböszörmény	1	1		2	2%
Berettyóújfalu	1	2	6	9	9%
Bihardancsháza	1	1		2	2%
Biharkeresztes	1			1	1%
Biharnagybajom	1	1	1	3	3%
Bihartorda	1		3	4	4%
Bojt	1	1		2	2%
Csökmő	1	1	1	3	3%
Darvas	1			1	1%
Földes	1	2	1	4	4%
Furta	1	1		2	2%
Gáborján	1		1	2	2%
Hencida	1			1	1%
Kaba	1	2	6	9	9%
Komádi	1	2	1	4	4%
Körösszakál	1			1	1%
Körösszegapáti	1	1		2	2%
Magyarhomorog	1	1		2	2%
Mezőpeterd	1	1		2	2%
Mezősas	1			1	1%
Nagykereki	1	1		2	2%
Nagyrábé	1			1	1%
Püspökladány	1	5	6	12	12%
Sáp	1			1	1%
Sárrétudvari	1	3	3	7	7%
Szentpéterszeg	1			1	1%
Szerep	2		1	3	3%
Tetétlen	1			1	1%
Told	1			1	1%
Újiráz	1	1		2	2%
Váncsod	1		1	2	2%
Vekerd	1			1	1%
Zsáka	1	1	1	3	3%
Összesen:	38	30	32	100	100%

3. A HACS tervezett szervezeti felépítésének bemutatása

Az Egyesület legfőbb szerve a Közgyűlés, mely a tagok összessége. Az egyesület ügyintéző és képviseleti szerve az elnökség, amely 1 elnökből és 2 elnökségi tagból áll. Az Elnök minden esetben tagja az elnökségnek. Egy tag az üzleti szférát, egy tag a civil szférát, egy pedig a közszférát képviseli. Az elnökség esetében sem haladja meg egyetlen szféra sem a 49%-ot. Döntéshozó testülete külön nincs az Egyesületnek. A Közgyűlés az egyesület működésének és gazdálkodása ellenőrzésének céljából háromfős Felügyelőbizottságot hozott létre. Az FB csak a Közgyűlésnek alárendelt testület.

Egyesületünk két járást fed le, ezért mind az Elnökség, mind a Felügyelőbizottság megalakulásakor cél volt, hogy mindkét járás képviselve legyen. Ennek megfelelően az Elnökségben egy tag a sárréti térséget, két tag, pedig a Bihart képviseli. A Felügyelőbizottságban két tag a sárréti térséget, egy pedig a bihari térséget képviseli.

Az egyesület tagságának bővítése tagfelvétel útján történik. A felvételi eljárás az Egyesület illetékességi területéről, a tagsági követelményeknek megfelelő tagjelölt belépési nyilatkozatának az Elnökséghez történő eljuttatásával kezdődik, amelyhez csatolni szükséges az Egyesület legalább 2 tagjának írásos ajánlását. A tagfelvétel korlátozásmentes. A havi tagdíj (jelenleg 1000 Ft/fő) befizetésével válik hatályossá a tagfelvételi határozat, s ettől kezdve a felvett tag szavazati joggal rendelkezik és az egyesület szerveibe megválasztható.

A közgyűlés a tagfelvétel tárgyában a tagfelvételi kérelem beérkezésétől számított legalább 15 napon túl és legfeljebb 60 napon belül köteles határozatot hozni.

Az Egyesületnek rendes tagja lehet minden olyan természetes és jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki egyetért az Egyesület céljaival, elfogadja az alapszabályt, rendszeresen fizeti a tagdíjat és felvételéhez a közgyűlés egyszerű többséggel hozzájárul.

A tagokat az Elnökség nyilvántartásba veszi és a rendelkezésre álló adatokat az adatvédelmi szabályoknak megfelelően őrzi.

4. Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása

Közgyűlés:

- a HFS elkészítése-, esetleg módosítása, véglegesítése folyamatában döntéshozatal
- a pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének mérlegelése, pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával,

- támogatási kérelmek befogadása és értékelése,
- a közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása

Elnökség:

- a HFS elkészítése folyamán javaslat tétel, döntés,
- a beérkezett projekt ötletek alapján a munkaszervezet kidolgozza a lehetséges intézkedéseket, amelyet az elnökség elé terjeszt megvitatásra,
- a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják. Írásos kiválasztási eljárás nem folytatható.
- a pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének mérlegelése, pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával,
- támogatási kérelmek befogadása és értékelése,
- pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a KÜ-hez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából,
- a közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása

Mindezen feladatokkal összességében a munkaszervezet foglalkozik, előterjeszti az Elnökség és Közgyűlés elé megvitatásra, értékelésre és döntésre.

5. A pályázatok kiválasztásával és a HACCS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontjának teljesítésével² (a folyamatára segíti a megértést).

Figyelem: Az 5.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

6. A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében.

Munkaszervezetünk három munkavállalóval működik. Ebből 2 fő felsőfokú közgazdász végzettséggel, 1 fő középfokú végzettséggel (folyamatban a felsőfokú végzettség) rendelkezik. A három főből 1 fő a munkaszervezet vezető, 2 fő az ügyintéző. A munkaszervezet vezető

² KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a műveletek kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50 %-át állami hatóságnak nem minősülő partnerek adják”

három éve látja el feladatát. Az elmúlt években a munkaszervezet irányítása mellett aktívan részt vett a kérelemkezelésben, a HVS felülvizsgálatában, folyamatosan kapcsolatokat épít és tartja a kapcsolatot a vidékfejlesztés más szereplőivel. Az egyik fő ügyintéző a vidékfejlesztési referens kolléga szakmai tapasztalata 2005-ig nyúlik vissza. A „Bihari Eurofalú” Kht-nál feladata volt a pályázati intézkedések megtervezése, a Leader+ program keretében elnyert keretösszeg terhére kiírt helyi pályázat nyertes projektjeinek előkészítése szerződéskötésre, valamint a szerződést kötött kedvezményezettek elszámolásainak ellenőrzése és felterjesztése. A 2007-2013-as ciklusban is munkaszervezeti dolgozó volt. Az elmúlt időszakban a kérelemkezelés mellett a munkatervi feladatok összeállítását végezte. Harmadik kollégánk szintén közgazdásznak készül, Turizmus szakon. E mellett az „Esélyt a bihari gyermekeknek „című pályázat részeként hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű családok segítése volt a feladata több éven keresztül.

Részt vettünk a HVS felülvizsgálatában, a LEADER intézkedési terv elkészítésében, a beérkezett projekt javaslatok előkészítésében a HBB üléseire és az ezzel kapcsolatos adminisztratív ügyintézésben. A pályázókat segítettük a projekt ötlettől a pénzügyi elszámolásig.

A HFS megvalósulása érdekében folyamatos kutató munkát végzünk, összegyűjtjük térségünk természeti-, kulturális-, építészeti örökségét, a települések helyi adottságait. A beérkezett projektötletek alapján dolgozzuk ki a lehetséges intézkedéseket. Civil adatbázist hoztunk létre, melyet folyamatosan bővítünk. Bemutatjuk a térség kézműveseit, népművészeit. Felhívjuk a figyelmet a Bihar és Sárrét turisztikai attrakcióira. Rendezvényeinken bemutatkozási lehetőséget biztosítunk a térség kézműveseinek, civil szervezeteinek, önkormányzatainak. A nyertes projektekről szóló kiadvánnyal népszerűsítettük akciócsoportunkat.

7. *A működés fizikai feltételeinek bemutatása.*

A munkaszervezet Berettyóújfaluban a Kossuth u. 25. szám alatt egy 5 helyiségből álló bérelt irodát tart fent (60 m²), amely megfelelt a delegálási követelményeknek. Beléptető rendszerrel-, tűzvédelemmel- és betörésvédelemmel van ellátva.

Felszereltsége:

- 2 db HP350G2 típusú számítógép, Windows 8 operációs rendszerrel és Office 2013 Otthoni és Kisvállalati Verzióval
- 1 db HP430G2 típusú hordozható számítógép, Windows 8 operációs rendszerrel és Office 2013 Otthoni és Kisvállalati Verzióval
- 1 db multifunkcionális nyomtató INEO+220,
- 2 db digitális fényképezőgép NICON L-25- és coolpix L340,
- 2 db etikett nyomtató ZEBRA TLP2844,
- 3 db mobiltelefon Samsung GALAXY A3
- 2 db projektor, vetítővászon
- 1 db 3x6 méteres rendezvénysátor
- 1 db 10x40 méteres rendezvénysátor
- 1 db hangtechnika
- 1 db világítástechnika

Infrastrukturális ellátottság:

- vezetékes telefonvonal/FAX,
- internet (307 KB/sec)

Eszközeink koruknak megfelelőek. A meglévő infrastruktúrával a feladatunkat el tudjuk látni.

8. A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása.

Figyelem: A 8.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

8.4. Kommunikációs terv

A Bihar-Sárrét Vidékfejlesztési Egyesület HFS felülvizsgálatát az EMVA társfinanszírozású intézkedések Irányító Hatóságának 5./2014 (II. 6.) közleménye alapján kezdte meg. A HFS felülvizsgálatához 2015.01.27-én felhívást tettünk közzé a honlapunkon a projektötletek gyűjtésére.

Célcsoport, a helyi vállalkozók, civil szervezetek, önkormányzatok, lakosság és egyéb partner.

Az egyesület tagságának **e-mailen** is kiküldtük a felhívást, valamint a nyilvántartásunkban lévő ügyfelek, önkormányzatok figyelmét is felhívtuk a projektötlet benyújtás lehetőségére. A munkaszervezet **állandó ügyfélszolgálatot** biztosít. Az ügyfélszolgálati időben személyesen, telefonon és e-mail útján kérhetnek tájékoztatást az ügyfelek a stratégia általános tartalmáról, az intézkedésekről. 2012 júniusától önálló **honlapot** üzemeltetünk (www.bsve.hu). Itt tevékenységünkről, elérhetőségeinkről, szervezetünkről, a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáról, az aktuális jogszabályváltozásokról tájékozódhat az idelátogató. Havi rendszerességgel, **hírlevelet** jelentetünk meg. Hírlevelünk felkerül a honlapunkra, illetve kiküldjük tagságunknak. Rendszeresen tartunk **fórumokat, fogadóórákat** ahol lehetőség van a kérdések személyes feltevésére, megválaszolására. A helyi **televízióban, rádióban,** megjelenő interjúk mind- mind azt a célt szolgálják, hogy minél többen tudjanak munkaszervezetünkről, ismertessük a HFS alapjait, az aktuális pályázati lehetőségeket. Az itt élők bátrabban forduljanak hozzánk kérdéseikkel, kéréseikkel, projektötleteikkel. **Tanulmányt** készítettünk a „A közösségi vidékfejlesztés eredményei a Bihar – Sárrét Helyi Akciócsoport területén” címmel. **Kérdőívvel** felmértük a térség szereplőinek az együttműködési hajlandóságát, és annak lehetséges területeit, valamint a 2014-2020-as időszak elvárásait. Az egyesülethez tartozó 41 településről egy olyan figyelemfelhívó, **tájékoztató kiadványt** készítettünk, mely bemutatta a működési területünk településeit. Kiadtunk a 2012-2013-as pályázati időszak nyertes pályázóiról és elnyert pályázati támogatásairól egy tájékoztató kiadványt, amelyet eljuttatunk a térség összes településeinek a háztartásába.

Kommunikáció során alkalmazott eszközök:

- **Honlap** folyamatos frissítése.
- **Havi Hírlevélben** az aktuális információ eljuttatása az olvasókhöz.
- **Lakossági fórumon** történő tájékoztatás. A fórumokra emailen, esetleg szórólapokkal, kihelyezett plakátokon, rádión keresztül történő meghívás.
- **Helyi sajtóban,** rádióban, televízióban való megjelenés,

- **Civil szervezetek felkutatása**, a helyi önkormányzat, illetve lakosság javaslata, illetve internetes kutatás alapján, a szervezetek megszólítása, (előzetes telefonos megbeszélés alapján, kérdőív kitöltetése, interjú készítése) a lakosság rajtuk keresztül történő közvetett megszólítása.
- **Kérdőív**: vélemények, információk felkutatása a lakosság körében. A kérdőívek célja az, hogy feltérképezzük a célcsoportokat, valamint hogy megismerjük a lakosság tájékozódási szokását, ötleteit stb.
- **Kiadványok terjesztése**: Fent részletezve.

Az egyesület a dokumentumokba való betekintést folyamatosan biztosítja, a honlapon közzéteszi az aktuális információkat. A beérkező és kimenő dokumentumok iktatása folyamatos, nyomon követhető. A 2012-2013-as időszak támogatási kérelmei archiválva átadásra kerültek a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal részére. A dokumentumok kezelését a munkaszervezeti dolgozók végzik, jelenleg 3 fő.

A kommunikációs eszközök alkalmazása a pályázati időszakban aktívabban működik. Ennek finanszírozása a Helyi Akciócsoport működési forrásából történik.

8.5. Monitoring és értékelési terv

Figyelem: A 8.5 fejezetet a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

9. Indikatív pénzügyi terv

Figyelem: HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezését a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Ssz.	Az intézkedések megnevezése	Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés						
		2016	2017	2018	2019	2020	Összesen	%
1	Vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, energetikai fejlesztések	30,00	100,00	50,00			180,00	27%
2	Helyi termékek piaci pozíciójának megerősítése		40,00	24,00			64,00	10%
3	Civil szervezetek megerősítése	20,00	40,00	10,00			70,00	10%
4	Közösségi terek létrehozása, fejlesztése	30,00	100,00	20,00			150,00	22%
5	Helyi értékek feltárása, bemutatása		35,00	35,00			70,00	10%
6	Tájéérték alapú turisztikai fejlesztések		70,00	50,00			120,00	18%
7	Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése (EFOP 1.7) előkészítése		14,95				14,95	2%
Összesen		80,00	399,95	189,00	0,00	0,00	668,95	100%

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés					
	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
Működési költségek	17	23	23	23	23	109
Animációs költségek	2	2	2	2	1	9
Egyéb tervezett bevételek[1]	1	1	1	1	1	5
Összesen	19	25	25	25	24	118

Kiegészítő információk

Melléletek

Ábrák, térképek stb.

1. A Hajdú-Bihar megye területén lévő termálkutak:

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/131870/2012%20-%20PhD%20%C3%89rtekez%C3%A9s_Mell%C3%A9letek_Kulcs%C3%A1r%20Bal%C3%A1zs-t.pdf?sequence=7&isAllowed=y

2. Probléma térkép:

Gazdaság	<ul style="list-style-type: none">– A helyi termékek feldolgozására épülő ipari kapacitás hiányos.– A piacra jutás lehetősége korlátozott, az azt segítő rendszer hiányos.– A termelői kapacitások elaprózottak.– Jelentős differenciáltság figyelhető meg a térségben.– Hiányoznak a nagyvállalatok a térségből.– A térségben működő vállalkozások tőkehiánnyal küzdenek, Ezen túlmenően az ellátási területük településszintű,– A vonalas infrastruktúra állapota rossz.– Az úthálózat tekintetében hiányosság, hogy nincsenek autópályák, gyorsforgalmi utak.– A szegénység több generáción ível át.– Idegenforgalmi szervezettség fejletlensége
	<ul style="list-style-type: none">– A roma lakosság elhelyezkedése koncentrált, a települések között jelentős eltérések tapasztalhatók.– A térségben alacsony a legális jövedelemmel rendelkezők száma.– Magas azon háztartások száma, ahol nincs foglalkoztatott.– Magas a rendszeres szociális segélyben részesülők aránya.– Összességében igen magas a munkanélküliség.– Jellemző az elöregedés és a szelektív elvándorlás.– A szakképzettség rugalmatlanul reagál a piaci követelményekre.– A hátrányos helyzetű lakosság egészségi állapota és várható életkora rossz.– Forráshiánnyal küzdenek az önkormányzatok.– Az oktatási, egészségügyi, szociális és közművelődési szolgáltatások elérhetősége és minősége egyenlőtlenségeket mutat, az ezeket támogató infrastruktúra többnyire rossz állapotban van.